

บทบาทของพระยมในวรรณคดีสันสกฤต

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพทั้งหลายของคนอินเดียในแต่ละสมัย ย่อมจะเปลี่ยนแปลง หรือมีวิวัฒนาการแตกต่างกันไป เทพบางองค์เช่น พระอินทร์และพระวรุณ ในคัมภีร์พระเวท เป็นเทพที่มีความยิ่งใหญ่และมีความสำคัญมากกว่าเทพบางองค์ โดยเฉพาะพระยม แต่ในสมัยต่อมาคือ ในคัมภีร์มหาภารตะ รามายณะ และปุราณะต่าง ๆ ความยิ่งใหญ่ของพระอินทร์และพระวรุณลดลง แต่เทพบางองค์ โดยเฉพาะพระยมกลายเป็นเทพที่มีความยิ่งใหญ่และความสำคัญเพิ่มมากขึ้น วิวัฒนาการเกี่ยวกับพระยมจะเห็นได้จากบทบาทของพระองค์ในวรรณคดีสันสกฤตแต่ละสมัย

บทบาทของพระยมในคัมภีร์พระเวท

คัมภีร์ศาสนาต่าง ๆ มักจะกล่าวถึงการสร้างโลก และกล่าวถึงมนุษย์คนแรกหรือคู่แรกของโลก ซึ่งเป็นบรรพบุรุษดั้งเดิมของมนุษยชาติ ในฐานะที่คัมภีร์ฤคเวทเป็นคัมภีร์ความเชื่อทางศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดของชาวอินเดีย ก็น่าจะต้องมีข้อความที่กล่าวถึงเรื่องของมนุษย์คนแรกของโลกไว้ด้วย อย่างไรก็ตามคัมภีร์นี้มิได้กล่าวถึงอย่างละเอียด ต้องอาศัยการตีความและสันนิษฐานประกอบ โดยทั่วไปแล้วในคัมภีร์ฤคเวทนั้นอาจจะกล่าวได้ว่า มนุษย์คนแรกที่มีในโลกนั้น บางแห่งถือว่าได้แก่ มนุ โดยถือว่าเป็นบรรพบุรุษของมนุษยชาติและมักกล่าวถึงในลักษณะนี้หลายสิบครั้ง^๑ แต่ในบางแห่งจะเห็นว่าผู้เป็นมนุษย์

^๑ A.B. Keith, The Religion and Philosophy of the Veda and Upanishads. Part I, p. 228.

คนแรกนั้นกลับได้แก่พระยม^๑ ในกรณีนี้เรามีรายละเอียดมากกว่า เช่น พระยมเป็นมนุษย์คนแรกที่ตาย ในบทสวด RV. 10.10 พระยมและยมิเป็นมนุษย์คู่แรก บทสวดนี้เป็นบทสนทนาระหว่างพระยมและยมิผู้เป็นน้องสาวฝาแฝด ยมิได้พยายามให้เหตุผลกับพี่ชายว่าทั้งสองน่าจะเป็นสามีภรรยา^๒กัน เพื่อจะได้มีลูกหลานสืบไปตามความต้องการของอมตเทพทั้งหลาย คำพูดของยมินี้มีปรากฏในบทสวดของคัมภีร์ฤคเวทว่า

...ขอให้ข้าพเจ้าจงไถ่รับความเป็นเพื่อนจากเพื่อน ผู้รู้ (ฤๅ) ผู้ข้ามห้วงน้ำอันไพศาลมา ผู้ระลึกอยู่ซึ่งวันทั้งหลาย อันจักเป็นไปในโลกต่อไป
ปรารภนาซึ่งบุตรอันเกิดจากบิดา...^๒

และ

...ด้วยคำปรารภนา เขาผู้เป็นอมตะเหล่านั้นย่อมแสวงหาซึ่งบุตรผู้นั้น
แห่งมนุษย์ (มรรคัย) ผู้มีเพียงหนึ่งเดียว ขอให้ใจของท่านจงสนิทอยู่ในใจ
ของเรา ขอให้ท่านจงเป็นสามีของหญิงผู้ที่สามารถตั้งครรภ์ได้เถิด...^๓

เข้าใจว่า ความคิดทั้งสองที่ว่าพระยมและพระยมต่างก็เป็นมนุษย์คนแรกนั้นคงจะมีที่มาแหล่งเดียวกัน ทั้งสองต่างก็เป็นโอรสของวิวัสวัตเหมือนกัน และการที่เรื่องแยกออกเป็นสองฝ่ายเช่นนี้ คงเป็นเพราะนิยายปรับปรารเรื่องเดิมค่อยเปลี่ยนแปลงไปจนกลายเป็นเรื่องที่มีรายละเอียดแตกต่างกันในที่สุด.

^๒RV. 10.10.1.

ocitsakhāyam sakhyā vavṛtyām tiraḥ purū cidarṇavam
jaganvān /
piturnapātamā dadhīta vedhā adhi ksami prataram dīdhyānah//

^๓RV. 10.10.3.

uśamti ghā te amṛtāsa etadekasya cittyajasaṃ martyasya /
ni te mano manasi dhāyvasme janyuh patistanvamā
viviśyāh //

และ

...ท่านเป็นผู้ชายได้อย่างไรเมื่อเป็นที่พึ่งไม่ได้, ข้าพเจ้าเป็นน้องสาว
 ใญ่อย่างไรเมื่อความพินาศมาถึง ข้าพเจ้าเฝ้าดูดาวด้อยคำมากมาย
 ก็ด้วยความรัก ท่านจงผสมซึ่งรวง (ของท่าน) ด้วยรวงของข้าพเจ้า
 เด็ด...

พระยมได้พยายามคัดค้านขอให้มิเห็นแก่ความเป็นพี่น้องกัน อันเป็นข้อผูกพัน
 บังคับให้ทั้งสองให้เกียรติแก่กัน โดยถือว่า การที่พี่ชายน้องสาวพึงอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา
 นั้นเป็นบาป^๒

บทสนทนานี้เป็นบทสนทนาที่ไม่ได้เล่าเหตุการณ์หรือผลของการสนทนาว่าพระยม
 ยอมรับเหตุผลของยมิมากน้อยเพียงใด และพระยมได้ตัดสินใจอย่างไร นักปราชญ์ทางด้าน
 นี้หลายท่านได้ออกความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ไปในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่

แมกซ์ มุลเลอร์	(Max Müller)
รูดอล์ฟ โรท	(Rudolf Roth)
มอริซ บลูมฟิลด์	(Maurice Bloomfield)
เอ.เอ. แมกคอกแนลล์	(A.A. Macdonell)
มอริซ วินเทอร์นิทซ์	(Maurice winternitz)
คาร์ล เอฟ. เกลดเนอร์	(Karl F. Geldner)
เอ.แอล. บาชัม	(A.L. Basham)

RV. 10.10.11.

kim bhrētāsadyadanātham bhavāti kimusvasā yannirṛtirni-
 gacchāt /

kāmamūtā bahva tadrapāmi tanvā me tanvaṃ saṃ pipṛgdhi //

^๒ RV. 10.10.12.

ในจำนวนนี้อาจแยกกล่าวได้เป็น ๓ พวก คือ

พวกที่ไม่ลงความเห็นเด็ดขาด ได้แก่ มอริซ วินเตอร์นิทซ์^๑ ผู้กล่าวว่า RV. 10.10 เป็นบทประพันธ์ที่ไพเราะและเป็นศิลปะ แต่ไม่ชี้ชัดหรือลงความเห็นว่าเป็นนิมิตหมายอันแรกผู้เป็นต้นกำเนิดของมนุษย์ชาติ

เกล็คเนอร์^๒ ก็ไม่ยอมออกความเห็นเช่นเดียวกัน

พวกที่เห็นว่า พระยมและยมีเป็นต้นกำเนิดของมนุษย์ชาติ คือ โรท^๓ บลูมฟิลด์^๔ แมกคองแนลล์^๕ และบาชัม^๖

^๑Maurice Winternitz, History of Indian Literature Vol. I., translated by Mrs. S. Ketkar (Delhi : Oriental Books Reprint Corporation, 1972), p. 107.

^๒Karl F. Geldner, Der Rigveda III. Harvard Oriental Series, Vol. 35. edited by Charles Rockwell Lanman (Massachusetts : Harvard University Press. 1951), p.133

^๓Griffith:RV. เชิงอรรถของ RV. 10.10.1 - 14. p. 534 - 535.

^๔Maurice Bloomfield, The Religion of the Vedas (Delhi : Indological Book House, 1972), p. 120, 129, 140.

^๕A.A. Macdonell, A History of Sanskrit Literature (Delhi : Motilal Banarsidass, 1971), p. 99.

^๖A.L. Basham, The Wonder That Was India, p. 240.

เอ.เอ. แมกคองแนลล์ นักปราชญ์สันสกฤตผู้ซึ่งได้ศึกษาความคิดต่าง ๆ ในเรื่อง
นี้มามาก ได้สรุปไว้ว่า

...ความสัมพันธ์อันสูงส่งระหว่างพี่ชายน้องสาว ซึ่งเป็นจุดสำคัญของบท
ประพันธ์บทนี้ (RV. 10.10) ถึงแม้ว่าจะถูกปฏิเสธโดยที่เป็นการขัดกับ
มาตรฐานทางจริยธรรมฝ่ายสูงของคัมภีร์ฤคเวทก็ตาม กออาจจะกล่าวได้
อย่างไม่คงสงสัยเลยว่า ความคิดนี้สืบเนื่องมาแต่เนียยปรัมปราคัง เดิม
ที่คงจะเชื่อกันอยู่ในสมัยนั้น ที่ว่ามนุษย์ชาตินั้นสืบเชื้อสายมาแต่ชายหญิง
คู่แรกคัง เดิมของโลก เนียยปรัมปราคังจะโครับตกทอดมาจากความคิด
สมัยที่ชาวอินเดียนั้นรวมอยู่ในกลุ่มอินโด - อีหราน เพราะในวรรค
อเวสตะรุ่นหลังก็ยังกล่าวถึง ยีเมหฺวาเป็นน้องสาวของยิมะ แม่แต่ชื่อของ
บิดาของพระยมก็มีเกามาแต่สมัยนั้นด้วย เพราะยิมะเป็นบุตรของวิวันหฺวันต์
ในคัมภีร์อเวสตะ เช่นเดียวกับที่พระยมเป็นบุตรของวิวัสวัคในคัมภีร์ฤคเวท
ด้วย...^๑

ในเรื่องนี้ความเชื่อของกวีอินเดียนผู้ประพันธ์คัมภีร์ฤคเวท และคัมภีร์ศาสนาใน
ครั้งกระโน้น คงจะเป็นไปในทางที่ว่า ในที่สุดพระยมและยิมะก็เป็นสามีภรรยา กัน เพราะ
ปรากฏในระยะต่อมาในคัมภีร์ไมตรายณี สํหิตา ๑.๕.๑๒ ว่า เมื่อพระยมถึงแก่ความตาย
ยิมะมีความรู้สึกเศร้าโศกมาก จนเทพทั้งหลายต้องช่วยกันสร้างเวลากลางคืนขึ้นเพื่อช่วยให้
นางลืมความเศร้าโศกถึงการจากไปของพระยม ดังความว่า

...เทพทั้งหลายเหล่านั้นกล่าวขึ้นว่า เธอผู้นี้ไม่อาจลืมพระยม ถ้าเป็นอยู่
อย่างนี้ขอให้เราทั้งหลายสร้างกลางคืนขึ้นเถิด สมัยนั้นมีแต่กลางวัน ไม่มี
กลางคืน เทพทั้งหลายเหล่านั้นจึงสร้างกลางคืนขึ้น...^๒

^๑ A.A. Macdonell, A History of Sanskrit Literature,

p. 99.

^๒ MS. 1.5.12.

te'bruvanna vā iyamimamittham mṛsyate rātrī sṛjā vahā
iti /

ahavavā va tarhyāsīna rātriḥ te devā rātrimasṛjanta //

และ

...ตอจากนั้นก็มิวันรุ่งขึ้น คอมาวางก็ลุ่มพระยม เพาะเหตุั้นจึงมีผู้กล่าว
ว่า เวลากลางวันและกลางคืน ทำใ้คนลุ่มความเตร้าหมองใ้คอย่าง
แน่นอน...

นอกจากนี้ใน AV. 6.46-1. ยังกล่าวถึงโอรสของพระยมนามว่า อรุ ส่วน
มารดาของอรุนั้น ตอนแรกกล่าวว่า ชื่อวรุณา^๑ แต่ AV. 6.46.2. กล่าวว่า คือ
น้องสาวของพระยม^๒ ซึ่งคงจะหมายถึงยมี แสดงว่าชาวอารยันในสมัยหลังคัมภีร์ฤคเวท
ก็คิดว่า พระยมและยมีเป็นสามีภรรยากัน

พวกที่ถือว่า พระยมและยมีหมายถึงกลางวันและกลางคืนและไม่หมายถึงมรรตัย
ชนดูแรกผู้ใ้ก้าเนคมนุษย์ชาติ ไ้แก่

แมกซ์ มุลเลอร์ ผู้กล่าวถึง RV. 10.10 ว่า ดังนี้

...มีบทสนทนาที่น่าสนใจอย่างยิ่งอยู่บทหนึ่งระหว่างน้องสาว (ยมี) กับ
พี่ชาย (ยม) ของนาง ในบทสนทนานั้นนาง (ซึ่งหมายถึงกลางวัน) ไ้ขอ
ใ้พี่ชายของนาง (ไ้แก่กลางวัน) รั้บนางเป็นภรรยา และพี่ชายของนาง
ไม่ยอมตาม "เพราะเขายอมเรียกว่ามันเป็นนารีที่พี่ชายจะพึงแต่งงานกับ
น้องสาว" และอีกตอนหนึ่งมีกล่าวว้า "ไม่มีข้อความในคัมภีร์ฤคเวทแม
แต่คำเดียวที่ระบุว่า พระยมและยมีนั้นเป็นมรรตัยชนดูแรก อันพอจะเรียก
ไ้ว้าเป็น อาดัม (Adam) และอีฟ (Eve) ของชาวอินเดีย...ถ้าหาก
ยมนั้นเป็นผู้ที่ถูกสร้างมาเป็นมนุษย์คนแรกแล้วไซ้ไร้ นักประพันธ์คัมภีร์พระ-
เวทก็ไม่น่าจะเพิกเฉย ไม่ยอมพุดถึงขอใ้จริงจริงข้อนี้ ในเมื่อกล่าวถึง
พระยม"...

^๑MS. 1.5.12.

tatah śvasthanamabhavat tatah sā tamamṛsyate /
tasmādāhurahorātrāni vāvāgham marsayantīti //

^๒AV. 6.46.1 - 2.

^๓ดู Griffith : RV. เ็งอรวดของ RV. 10.10.1 - 14, p. 534 -

จะเห็นได้ว่า นักปราชญ์ได้ศึกษาเรื่องนี้มีความเห็นแตกต่างกัน แม้ว่าจะส่วนใหญ่จะถือตามแนวคิดชาวอินเดียสมัยหลัง ที่ว่า ยมและยมี่เป็นสามีภรรยาทั้งคู่ก็ตาม แนวความคิดของ แมกซ์ มุลเลอร์ ก็เป็นแนวคิดที่สำคัญประการหนึ่ง เพราะเป็นแนวคิดที่ถือหลักศีลธรรมเป็นที่ตั้ง และการที่จะตีความว่ายมหมายถึงกลางวัน และยมี่หมายถึงกลางคืนก็อาจเป็นไปได้

ชาวอินเดียก็เหมือนกับชนชาติอื่น ๆ ที่ต้องการให้ตนเองมีชีวิตอยู่ตลอดไปเป็นอมตะ หรืออย่างน้อยที่สุดก็ขอให้มีชีวิตอยู่นานที่สุดเท่าที่จะนานได้ แต่การอยู่เป็นอมตะนั้นชาวอินเดียสมัยโบราณก็ทราบดีว่าเป็นไปไม่ได้ จึงโอนความเป็นอมตะไปให้แก่เทพ ซึ่งเป็นผู้มีชีวิตตามแนวอุคคติของเขา ส่วนผู้ที่เป็มนุษย์นั้น ชาวอินเดียก็ยอมรับว่าต้องตาย และในโลกนี้ต้องมีมนุษย์คนแรกขึ้นมาก่อน แต่ทั้ง ๆ ที่มนุษย์ต้องตาย ชาวอินเดียก็ยังหวังว่ามนุษย์ก็ควรจะมีความเป็นอมตะที่ถ่ายทอดไปในทางลูกหลาน จึงได้สร้างบทสนทนา RV. 10.10.3 นี้ขึ้น และเพราะพระยมนั้นเป็นมนุษย์คนแรก พระยมก็ต้องเป็นผู้ตายคนแรกด้วย

นอกจากที่มีใ้กล่าวไว้ใน RV. 10.10.3 ว่าพระยมนั้นเป็น "มนุษย์ที่ต้องตาย (มรตย) ซึ่งมีเพียงหนึ่งเดียว"^๑ แล้วก็มี RV. 10.13.4 กล่าวถึงพระยมว่าเป็นผู้เลือกความตายและยอมให้ผู้ชายผู้ร่างของพระองค์ว่า

...พระองค์ (พระยม) เลือกความตาย (มฤตยู) ก็เพื่อเห็นแก่ช่วยเทพ
พระองค์ไม่ยอมเลือกความเป็นอมตะ (อมฤตม) ก็เพื่อเห็นแก่มวลสัตว์
(ปราช) ทวยเทพผู้ชายผู้ ซึ่งพลัดสมบัติพระยม สละแล้วซึ่งร่างอันเป็นที่รักยิ่งของพระองค์...^๒

^๑ RV. 10.10.3

^๒ RV. 10.13.4.

ข้อความในบทสวดที่กล่าวถึงนี้อาจทำให้ตีความได้ควยว่า พระยมนั้นอาจหมายถึงบุรุษใน ปุรุษสูต (RV. 10.90) ผู้ยอมสละตัวเองเพื่อที่ร่างนั้นจะไถ่กลับมาเป็นโลก จักรวาล สรรพสัตว์ และทุกสิ่งทุกอย่างในโลก^๑

AV. 18.3.13 กล่าวว่พระยมเป็นมนุษย์คนแรกที่ตาย ดังนี้

...พระองค์ผู้ใดเป็นมรตัยชนคนแรกที่ตายในโลกนั้นเป็นคณแรก ท่านทั้งหลายจงสดุดีถวายเกว่เรื่องสังเวทแด่พระองค์ผู้นั้น พระองค์ผู้เป็นโอรสของวิวิสวัต ผู้เป็นแหล่งรวมของชนทั้งหลาย พระองค์ผู้ใดแก่พระยม ผู้เป็นพระราชากวยเด็ก...^๒

MS. 1.5.12 กล่าวถึงกาตายของพระยมว่า

...พระยมไถ่คืนตัวิตลงแล้ว บรรดาเทพทั้งหลายไถ่ถามถึงเรื่องพระยมกับยมี นางตอบว่า วันนี้พระยมตายเสียแล้ว...^๓

หลังจากที่พระยมเป็นมรตัยชนคนแรกที่ตายไปแล้ว RV. 10.14.1 - 2 ไถ่กล่าวถึงพระยมต่อไปว่า เมื่อตายแล้วพระยมนั้นจากไปสู่โลกอีกโลกหนึ่ง เป็นการหาทางและเตรียมที่อยู่ไว้สำหรับคนตายอื่น ๆ เพื่อจะได้เดินทางติดตามพระองค์ไปอยู่ร่วมกันในแดนนั้นอันเรียกไถ่ว่าแดนแห่งปิตฤ ดังนี้

^๑ Griffith : RV. เเงอรรถของ RV. 10.13.4. หน้า 537 f.

^๒ AV. 18.3.13.

yo mamāra prathamō martyānām yeh preyāya prathamō lokametam /

vaivasvatam saṅgamanam janānām yamam rājāna haviṣā saparyata //

^๓ MS. 1.5.12.

yamo vā amriyata te devā yamyā yamam apābruvan /

tān yadaprocchantaṣṭābravidadyāmṛteti //

...ข้าพเจ้าขอบูชาพระยม โอรสแห่งวิวิสวัค ผู้รวมมรรคยชนไว้ด้วยกัน
พระองค์เป็นผู้เป็นพระราชา แดพระองค์ผู้เสด็จไปแล้วสู่ที่สูงอันสูงยิ่ง ผู้ซึ่งแล้ว
ซึ่งทางแก่ประชาชนทั้งมวล พระยมเป็นผู้ที่พบแดนไปสำหรับให้เรารู้หลาย
โคตามไปสู่อันหาภินิ (ควยติ) ซึ่งไม่มีใครจะนำไปจากเราโค คนผู้เกิด
ในโลกนี้ยอมก้าวไปสู่อันนั้น ที่ซึ่งบรรพบุรุษทั้งหลายของเราถูกนำไปโค
ไปสู่แล้ว...

ในฐานะที่เป็นมรรคยชนคนแรกที่ตายและมีอาวุธโสมากที่สุด จึงมีผู้ถือว่าพระยม
นั้นเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นหัวหน้าหรือพระราชาในหมู่คนตาย และมีการกล่าวถึงฐานะของพระยม
หรือฉายาตามหน้าที่ที่พระยมได้พึงปฏิบัติในฐานะที่เป็นมรรคยชนคนแรกที่ตาย ต่าง ๆ กัน
ดังนี้

- ๑. ผู้เป็นใหญ่ในหมู่ชน (vispati)^๒
- ๒. ผู้รวบรวมประชาชน (sangamanam janānam)^๓
- ๓. ผู้แสดงซึ่งหนทาง (pamthāmanupaspasānam)^๔

RV. 10.14.1 - 2.
 pareyivāmsam pravato mahīrnu bhubhyaḥ pamthāmanupaspasānam/
 vaivasvatam sangamanam janānam yamam rājānam havisā
 duvasya //
 yamo no gātum prathamō viveda vaisā gavyūtirapabharta
 gavyūtirapabhartavā /
 yatrā naḥ pūrve pitarah pareyurenā jajñānāḥ pathyā anu
 svāḥ //

^๒ RV. 10.135.1. คำว่าวิศปตินี้มักจะหมายถึงพระอัคนีเสมอ และมีอยู่หนึ่ง
หรือสองครั้งที่หมายถึงพระอินทร์และพระวรุณ.

^๓ RV. 10.14.1, AV. 18.3.13.

^๔ RV. 10.14.1.

ผู้เป็นพระราช (yamam rājānam)^๑
 ผู้พบคนไปเป็นคนแรก (gātum prathamo viveda)^๒
 ผู้ให้ที่พักพิงแก่คนตาย (yamo dadāty avasānam)^๓
 ผู้จักเตรียมที่อยู่ให้แก่บรรพบุรุษ (yamaḥ sādānā te minotu)^๔
 ของชนรุ่นหลัง (pitṛ)

ในคัมภีร์สมัยหลัง เช่น มาร์กกันเดยปุราณะ (Mārkaṇḍeya Purāṇa) มีกล่าวถึงพระยมว่าเป็น ปิตฤปติ (pitṛpati) คือเป็นผู้เป็นใหญ่ในบรรดาบรรพบุรุษด้วย^๕

ใ้กล่าวถึงในตอนต้นแล้วว่ามนุษย์คนแรกตามความคิดของชาวอารยันในสมัยพระเวทนั้น บางแห่งก็ว่าคือพระมนู และบางแห่งก็ว่าคือพระยม แต่เมื่อพระยมเป็นมนุษย์คนแรกที่ตาย และเป็นผู้มีอาวุโสมากที่สุดคนในบรรดาคนตายที่ตามเขาไป พระยมจึงเป็นหัวหน้าหรือเป็นใหญ่ในหมู่คนเหล่านั้น เมื่อตายแล้วพระยมไปมีที่อยู่ในสวรรค์อันสูงสุดซึ่งเป็นที่อยู่ของเทวะ ล้อมรอบด้วยเสียงเพลงและเสียงขลุ่ย^๖ เรื่องราวของพระมนูและพระยมจึงแยกออกจากกัน พระมนูเป็นผู้ปกครองดูแลคนที่ยังมีชีวิตอยู่ ส่วนพระยมนั้นไปเป็นกษัตริย์เป็นใหญ่และเป็นผู้ปกครองดูแลคนที่ตายไปอยู่ในสวรรค์ เมื่อพระยมไปมีที่อยู่ในสวรรค์เช่นเดียวกับบรรดาเทพทั้งหลาย พระยมจึงเลื่อนฐานะจากมนุษย์เป็นเทวะ พระองค์สนุกสนานรื่นเริงร่วมกับหมู่เทพ ดังปรากฏใน RV. 10.135.1 ว่า

^๑ Ibid.

^๒ RV. 10.14.2.

^๓ RV. 10.14.9, AV. 18.2.37.

^๔ RV. 10.18.13.

^๕ MW. 626.3.

^๖ RV. 10.135.7.

...พระยวมร่วมอยู่กับเทวดาทิ้งหลายที่คนไม่ปักคดมด้วยใบเขียวชุ่ม ๑ ที่
นั้น (พระองค) ๑ เป็นนิกา เป็นผู้ใหญ่ของหมูชน (viṣṭapi) ขอมคอน-
รับขับสู (anu/ven/) ซึ่งบรรพบุรุษแก่โบราณ (เหล่านั้น)...^๑

ในคัมภีร์ฤคเวทมีบทสวดสรรเสริญพระยวมในฐานะเทพร่วมกับเทพอื่น ๆ ได้แก่
พระวรุณ^๒ พระพฤหัสถิ^๓ และโดยเฉพาอย่างยิ่งพระอัคนิ ผู้มีส่วนควบคุมดูแลคนตายด้วย
และเป็นเทพที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพระยวม นอกจากนี้ยังมีกล่าวว่พระอัคนิเป็น
สหายที่รักของพระยวม^๔ และโหด (hotr) ของพระยวม^๕ มีการกล่าวถึงพระยวมในรายนาม
ของเทพร่วมกับพระอัคนิด้วย^๖

ในบทสวดฤคเวทรุ่นหลังได้มีแนวโน้มในบรรดากวีบางคนที่จะพยายามเสนอความ
คิดว่า แม้ว่าเทวะที่ชาวอารยันนับถือจะมีจำนวนมากมายหลายองค์ก็ตาม ที่จริงนั้นทวยเทพ
เหล่านี้ต่างก็หมายถึงบรมเทพองค์เดียวกัน และความคิดนี้เริ่มมาตั้งแต่การมีบทสวดคัณฑ์วิท-
เทพ หรือทวยเทพ และในที่สุดก็ไปปรากฏใน RV. 1.164 ซึ่งมักเรียนกันว่ บทสวด
ปริศนา (Riddle Hymns)^๗ บทสวดนี้มีอยู่จหนึ่งที่ยกชื่อพระอัคนิ พระยวมและ

^๑ RV. 10.135.1.

yasminvrkṣe supalāse devaiḥ sampibate yamaḥ /
atrām no viṣpatih pitā purānām anu venati //

^๒ RV. 10.14.7.

^๓ RV. 10.13.4, 14.3.

^๔ RV. 10.21.5.

^๕ RV. 10.52.3.

^๖ RV. 10.64.3, 92.11.

^๗ A.A. Macdonell, A Vedic Reader For Students. (Madras :

มาคริศจนมาไวคย แล้วกล่าวว่า ชื่อเหล่านี้เป็นชื่อของเทพองค์เดียวกัน^๑

ฐานะของพระยมที่ฟังอนุমানจากข้ออ้างต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้เราสรุปได้ว่า
พระยมเป็นเทพ

ถ้าเราจะย้อนกลับไปพิจารณาถึงระบบจักรวาลของคัมภีร์ฤคเวทดั้งเดิม เราจะเห็นว่าจักรวาลหรือโลกของกวีแห่งคัมภีร์นี้แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ส่วนหนึ่งคือ ปฤถวี (prthvī) อันได้แก่แผ่นดิน คล้ายกับจะเป็นส่วนต่ำที่สุด ส่วนที่สูงสุดนั้นได้แก่ ทิว หรือ โทย (div, dyo) หรือ หยุตสถาน (dyutsthāna) อันได้แก่ฟ้าหรือสวรรค์ชั้นสูง อีกแถบหนึ่งอยู่ต่ำกว่าฟ้า แต่สูงกว่าแผ่นดินมากนั้นชื่อว่า อนตริกษ (antarikṣa)^๒ หรือ มध्यมสถาน (madhyamasthāna) ซึ่งอาจจะเรียกว่าบรรยากาศหรือสวรรค์ชั้นต่ำได้ในที่นี้

ถ้าจะพิจารณาโลกในลักษณะนี้แล้ว พระยมบางที่ก็มีกล่าวว่ายู่ในสวรรค์ชั้นต่ำ หรือ อนตริกษ แต่บางที่ก็มีกล่าวว่ายู่ในสวรรค์ชั้นสูงหรือ ทิว ซึ่งแสดงว่า กวีแห่งคัมภีร์ฤคเวทเหล่านี้ ถือว่าพระยมเป็นเทพ คัมภีร์พฤตัทเทวคา ๑.๑๒๑ - ๑๒๓ ระบุโดยตรงว่า พระยมรวมอยู่ใน มध्यมสถาน ดังนี้

... คณะเทพที่อยู่ในมัธยมสถานอันเป็นแดนของพระอินทร์นั้นมีดังต่อไปนี้
คือ มัญญ วิศวกรรมัน มิตร เกษตรบดี ยม...^๓

^๑RV. 1.164.46.

^๒อนตริกษ ปรากฏในรูปขาลัวว่า อนตลิกษ เช่นในบทสวดชุมนุมเทวคา ว่า สกเต กาเม จ รุเป กิริสีขรตเถ จนตลิกเช วิมานเ

^๓Brhad devatā I. 121 - 123.

yaś cāindro madhyamasthāno gaṇaḥ so'yamataḥ paraḥ /
manyuśca viś-yakarmā ca mitraḥ kṣetrapatir yamaḥ //

แต่ต่อมาในคัมภีร์พฤตัทเทวคา ๒.๗ - ๑๑ ก็ยังถือว่าพระยมอยู่ในสวรรค์ชั้นสูง หรือ ทุยุตฺสตานก้วย กิ่งนี้

...ท่านจงรู้ซึ่งคณะเทพอันอยู่ในแดนของสุรย คือใน ทุยุตฺสตาน ว่ามีคั้งนี้ ยม ไวศวานระ วิษณุ วรุณ และ เอกปาทชะ...

ทั้งนี้แสดงว่า พระยมตามความเข้าใจของเศานกะ (Śaunaka) ผู้ประพันธ์พฤตัทเทวคานัน มีทั้งในสวรรค์ชั้นสูงและสวรรค์ชั้นต่ำ (ทุยุตฺสตาน และ มชฺชยมฺสตาน)

เมื่อพระยมมีฐานะเป็นเทพ พระองค์จึงเป็นที่เคารพยำเกรง คัมภีร์ฤคเวท^๒ คัมภีร์ยชุรเวท^๓ และคัมภีร์อถรรพเวท^๔ ได้กล่าวถึงของถวายพระยมในฐานะเทพมีน้ำโลสม และเนยใส เป็นต้น มีบทสวดที่กล่าวถึงพระยมด้วยความนอบน้อมเช่นเดียวกันกับเทพอื่น ๆ พระองค์ได้รับการอัญเชิญและอ้อนวอนให้มาร่วมพิธีบวงสรวงและประทับบนหญาอันศักดิ์สิทธิ์ เช่น

... ข้าแต่พระยม ขอพระองค์จงมาประทับบนหญาที่ศักดิ์สิทธิ์นี้ พร้อมด้วย พระอังกีรุตและบรรพบุรุษ ขอให้ลดหย่อนค่าที่ผู้รูดลาวไวนีจ้นำพระองค์มา และขอให้พระองค์จงยินดีด้วยเครื่องสังเวชนี...

^๒ Brhad devatā 2.7 - 11.

yah parastu ganah sāuryo dyutsthānas tam nibodhatah /
yamo vāiśvānaro viṣnur varunaścāikapādajah //

^๓ RV. 10.14. 13 - 14.

^๔ YV. 4.4.9.

^๕ AV. 18.2.1.

^๕ RV. 10.14.4.

imam yama prastaramā hi sīdāmgīroḅhiḥ pitrbhiḥ samvidānaḥ/
ā tvā mantrāḥ gavisastā vahamtvenā rājanhavisā mādayasva//

ตั้งไกลเข้ามาแล้วว่า ในสมัยแรกนั้นเมื่อพระยมตายแล้ว พระยมไปมีที่อยู่
 สวรรค์และคนต่อ ๆ มาที่ตายจะติดตามพระยมไปอยู่ในสวรรค์แห่งนั้นด้วย สวรรค์ของ
 พระยมนักวีอินเคียถือว่าเป็นแดนแห่งความสมบูรณ์พูนสุขอันเป็นอมตะ และถือว่าการขึ้น

ความสุขในสวรรค์นั้นเป็นความสุขตามความคิดฝันของนักวีอินเคียโบราณ แมก-
 คอนแนลได้ประมวลรายละเอียดไว้ใน Vedic Myghology หน้า 167 - 168 มี
 ความสำคัญบางตอนว่า "ผู้ตายจะมีชีวิตที่นารันรมย์บนสวรรค์ (RV. 10.14.8; 15.14;
 16.2,5) ปราารถนาสิ่งใดจะสัมฤทธิ์ผลทุกประการ (RV. 9.113.9, 11) จะมีชีวิต
 ที่รื่นเริงอยู่ในหมู่เทพ (RV. 10.14.14) โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระยมและพระวรุณ
 (RV. 10.14.7) ณ ที่นั้นไม่มีความแก่ (RV. 10.27.21) ทุกคนจะมีรูปร่างสวยงาม
 น่ารัก และได้รับการต้อนรับจากเทพทั้งหลาย (RV. 10.14.8; 16.5; 56.1) ที่นั้น
 เขาเหล่านั้นจะไต่พบกับพ่อแม่ ลูก (AV. 6.120.3) และได้อยู่ร่วมกับภรรยาและลูก ๆ
 (AV. 12.3.17) ชีวิตจะสมบูรณ์ มีร่างกายแข็งแรง (RV. 10.14.8; AV. 6.120.3)
 ไม่มีความเจ็บไข้ ไม่มีความพิการ (AV. 3.28.5)" และ "รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่อง-
 ราวของชีวิตที่นารันรมย์ในสวรรค์ ปรากฏใน RV. 9.113.7 - 11 มากที่สุด ณ ที่นั้น
 จะมีแสงสว่างจ้าบริบูรณ์ มีน้ำที่ไหลไม่ขาดสาย" และ "ณ ที่นั้นมีอาหารทิพย์ ความอัมเอิบ
 ความร่าเริง ความสนุกสนาน ความยินดีปรีดา ความสมปรารถนาทุกประการ" ในตอนหลัง
 อธิบายถึงผู้ที่มีความรัก (TB. 2.4.6.6 CP.SB๒. 10.4.4.4) และการเสพสุขในทาง
 กามารมณ์ (AV. 4.34.2) ชีวิตในสวรรค์นั้นมีความสุขกว่าชีวิตในโลกมนุษย์ถึงร้อยเท่า
 (SB๒. 14.7.1.3.2 - 3) มีเสียงขลุ่ยและเพลงบรรเลง มีน้ำโสม เนยใส และน้ำผึ้ง
 ใ้ดื่มตลอดเวลา (RV. 10.154.1) มีขมิ้นเนยใส ชารน้ำนม น้ำผึ้ง มีแก้วหลายสี
 สลลใสอยู่ใกล้แค่เอื้อม แก้วเหล่านี้เป็นแก้วสารพัดนึก (Kāma dughah AV. 4.34.4)
 ที่สามารถให้สิ่งที่เป็นที่พึงปรารถนาแก่เจ้าของได้ทุกอย่างและทุกเมื่อ.

สววรรคนี้เป็นเสมือนสิ่งตอบแทนการกระทำกึ่งในโลคนมนุษย์ และมีกล่าวไว้โดยตรงว่า ผู้ตายยอมไปสู่สววรรคสายแรงแห่งตะปะ (tapasā svar yayuh)^๑ ทหารผู้กล้า ผู้กระทำ การรบและสละชีวิตของตนก็ยอมไปสู่สววรรค (ye yudhyante pradhaneṣu śurāso ye tanūtyajah) ผู้ที่ตอบแทนการประกอบยัญพิธี (ทักษิณา) แก่พราหมณ์ด้วยเงินหรือสิ่ง ของมีค่ามาก ก็ยอมไปสู่สววรรคด้วยเช่นกัน (ye vā sahasradakṣiṇās api)^๒

ความคิดของกวีอินเดียนเกี่ยวกับเรื่องของพระยมและสววรรคนี้มีใ้คอยู่หนึ่ง คัมภีร์ ศกปดพราหมณ์กล่าวไว้ว่า พระยมอยู่ในสววรรคทางทิศใต้ และเป็นราชาของเหล่าบรรพบุรุษ (ปิตฤ)^๓ คัมภีร์มหาภารตะก็ถือว่าสววรรคที่เป็นแดนของปิตฤนั้นอยู่ทางคานใต้ และ อยู่ในแดนของพระยม (pitṛsādāna หมายถึง yamasādāna)^๔ เหล่าบรรพบุรุษหรือ ปิตฤเหล่านี้มีฐานะเป็นพิเศษ บางแห่งก็ถือว่าเป็นเทวะ บางแห่งก็ถือว่าเป็นฤๅษี แต่โดย ปกติแล้วจะไม่ถือว่าเป็นเทวะ และมักจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับความตายและพระยมอยู่เสมอ

ต่อมาในสมัยอุปนิษัท กวีอินเดียนเริ่มเพ่งเล็งในเรื่องนามธรรม ความรู้ ความ เร้นลับเกี่ยวกับเรื่องจิตใจและวิญญาณของบุคคล และชะตาของคนที่เมื่อตายไปแล้วว่าจะมี ความสุข ความทุกข์มากน้อยเพียงใด และมีความจริงยั่งยืนเพียงไหน ได้เริ่มพิจารณาถึง ความสุขในแดนสววรรคของพระยมและบรรพบุรุษทั้งหลายแล้วเห็นว่า ความสุขทั้งหลายใน แคนสววรรคที่กวีโบราณได้บรรยายไว้นั้นเป็นเพียงความสุขทางรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส สนุกสนานกับเสียงดนตรี การดื่ม และการบริโภคอันไม่จริงยั่งยืน ความสุขเหล่านี้ไม่น่าจะ

^๑RV. 10.154.2.

^๒RV. 10.154.3 และเทียบ RV. 10.107.2 (uccā divi dakṣiṇāvan-
to asthur)

^๓SBr. 4.3.4.27 & SBr. 5.2.4.5 - 6.

^๔MBh. B. 8.77.44.

เป็นความสุขที่แท้จริงและเป็นอมตะได้ จึงทำให้คนอื่นเคียดในสมัยนั้นพยายามค้นหาว่าอะไรคือความสุขที่แท้จริงและเป็นอมตะ สนใจที่จะหาความรู้เกี่ยวกับความตายและความจริง และถือว่าผู้ที่ได้เข้าถึงความจริงเท่านั้นจึงจะมีชีวิตที่เป็นอมตะ อุปนิษัตที่เก่าแก่ที่สุดได้แก่ ฉานโทคฺย (Chāndogya) พุทธทาร์ณฺยกะ (Bṛhadāraṇyaka) และโดยเฉพา กฐอุปนิษัต (Kāṭha Upaniṣad) กล่าวถึงการเวียนว่ายตายเกิด (Saṃsāra)^๑

เมื่อสมัยอุปนิษัตเพิ่งเล็งเรื่องความรู้เป็นสำคัญ โดยถือว่าผู้นิยมชามพนความตาย ชาวอินเดียนั้นจึงพยายามเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องความตาย และในบรรดาเทพทั้งหลายผู้ที่มีความรู้เรื่องความตายอย่างลึกซึ้งที่สุดน่าจะได้แก่พระยม ดังปรากฏในกฐอุปนิษัต ว่า นจิกต (Naciketas) ได้ไปเยือนอาณาจักรของความตาย และได้รับความรู้จากพระยมว่า ผู้ที่ไม่ได้รับความกรุณาให้ไปสวรรค์จะต้องตกอยู่ในอำนาจของความตายอีกครั้ง แล้วครั้งเล่า ต้องเกิดแล้วเกิดอีกในร่างหรือรูปร่างใดอย่างหนึ่ง สำหรับผู้ที่มีความรู้ ฝึกฝน และควบคุมตนเองได้จะชามพนความตาย มีชีวิตเป็นอมตะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

พราหมณ์คนหนึ่งชื่อ วาชรพ (Vājasravas) ได้ให้ทรัพย์สมบัติเป็นทานไปจนหมดสิ้น บุตรของเขาที่ชื่อ นจิกต รู้สึกทริฐาในการกระทำของบิดา และ

...เขา (นจิกต) กล่าวกะบิคาครั้งนี้ "ท่านพ่อ ท่านจะให้ซึ่งข้าพเจ้าแก่ใคร" เขาถูกรู้ครั้งที่สองและครั้งที่สาม ในที่สุดบิคาของเขาได้กล่าวกะเขาว่า "ขอยอมให้เจ้าแกมฤตยู"...^๒

^๑ Kāṭha Upaniṣad 1.3.7.

^๒ Kāṭha Upaniṣad 1.1.4.

sa hovāca pitaram tāta kasmai mām dāsyasīti /

dvitīyam trtīyam tam hovāca mṛtyave tvā dadāmiṭi //

จากนั้นนจิเกศ ก็ไปหาพระยม แต่พระยมไม่อยู่ นจิเกศ จึงต้องคอยอยู่นานวัน เมื่อพระยมกลับมาและเฝ้าทราบนานจิเกศ มาคอยพระองค์อยู่สามวันโดยมิได้มีอาหารและน้ำใด ๆ พระองค์จึงเสนอให้นจิเกศ เลือกสิ่งทีปรารถนาได้ ๓ ประการ ประการแรก นจิเกศ ขอให้บิดาไม่โกรธเขาและให้เขาได้กลับไปพบบิดา ประการที่สอง นจิเกศ ขอเรียนรู้เรื่องไฟสวรรค์ พระยมก็ให้ตามที่ปรารถนา ส่วนพรประการที่สามที่นจิเกศ ขอนี้ แสดงว่า พระยมเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับความตายอย่างลึกซึ้ง และสมัยอุปนิษัตก็เป็นผู้ที่คนอื่นก็พยายามจะค้นหาหาความรู้และความจริงเกี่ยวกับความตายและการข้ามพ้นจากความตาย พรประการที่สามที่นจิเกศ ขอ นั้นมีข้อความดังนี้

...ปัญหาที่น่าคิด (Vicikitsā) มีอยู่ประการหนึ่ง เกี่ยวกับมนุษย์ผู้ลุ่ม ลับไปแล้ว บางคนถือว่าเขาผู้นั้นยังเป็นอยู่ แต่บางคนถือว่าเขาผู้นั้นไม่ เป็นอีกต่อไป ข้าพเจ้าขอเรียนรู้ความจริงนี้จากท่าน นี่คือพรประการที่ สาม...

ในตอนแรกพระยมปฏิเสธที่จะทำตามคำขอประการที่สามนี้ โดยให้เหตุผลว่า เรื่องที่นจิเกศ ปรารถนาจะรู้ นั้นเป็นเรื่องที่เรียนรู้และเข้าใจได้ยาก นจิเกศ ก็อ่อนวอน ขอเรียนรู้ว่า ในที่สุดนั้นวิญญาน^๒ จะไปอยู่ที่ใด พระยมขอให้นจิเกศ เลือกพรอย่างอื่นแทน เช่น ช่าง ม้า วัว ควาย ทอง ความรื่นรมย์ ชื่อเสียง ข้าทาส ฯลฯ จะให้ทุกอย่าง

Kātha Upaniṣad 1.1.20.

Yeyam prete vicikitsā manusye'stītyeke nāyamastīti caike/
etad vidyāmanusis tastvayāham varānāmesa varastrtiyah //

^๒คำว่า วิญญาน ที่ใช้ในวิธานิพนธ์นี้ หมายถึง วิญญาน ตามความเชื่อของคน

โดยทั่วไป ทำนองเดียวกับขวัญหรือ Soul ในภาษาอังกฤษ และไม่หมายถึง วิญญาน ในทฤษฎี ชั้นที่ ๕ ของพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีในพระไตรปิฎกหรือในมิลินทปัญหา หรือในทฤษฎีมหายาน.

นจิเกศ ตอบพระบรมว่า สิ่งทั้งหลายเป็นของไม่แน่นอน ไม่ยั่งยืน ดังนั้นจึงไม่ขอเลือกพร
อย่างอื่น

พระบรมพอใจที่นจิเกศ มีความตั้งใจมั่นที่จะเรียนรู้ ความลับอันสุดยอดนี้แทนสิ่ง
อันน่ายินดี พระองค์จึงยอมสอนให้ตามคำของนจิเกศ

จะเห็นว่า ในคัมภีร์กฎอุปนิษัที่กล่าวมาแล้ว พระบรมเป็นผู้รู้ความจริงแห่งความ
ตาย ความสัมพันธ์ของพระบรมกับความตายนั้นเป็นสิ่งที่ควิแน่นอนแล้วแน่นอนอีก แม้ว่าในคัมภีร์
ฤคเวท พระบรมและผู้ที่ตายไปจะไปอยู่ในสวรรค์ และถือว่าสวรรค์เป็นแดนแห่งความสุขก็
ตาม ความคิดที่ว่าผู้ที่ตายและไปอยู่กับพระบรมอาจจะถูกลงโทษ ก็อาจจะไม่มีแล้วด้วย
เพราะคัมภีร์ฤคเวทตอนหนึ่งยังกล่าวถึงโทษกรรมของพระบรม อันน่าจะหมายถึงอำนาจของ
พระบรมที่จะลงโทษผู้ที่ไปอยู่ในแดนของพระองค์

เมื่อพระบรมเป็นเทพผู้อยู่ในสวรรค์ อันเป็นแดนที่เป็นรางวัลสำหรับผู้ประกอบ
กรรมดี และพระองค์อาจลงโทษผู้กระทำผิดได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นพระบรมก็กลายเป็นผู้พิจารณา
ความดีความชั่วของมนุษย์ มีอำนาจที่จะให้รางวัลผู้ทำความดีและลงโทษผู้ทำความ

RV. 10.97.16.

จงปล่อยซึ่งเราจากคำสาปแห่งจากพระวารุณ ณ บัดนี้ด้วยเถิด และปล่อยเรา
จากโทษกรรมของพระบรม และจากบาปอันมีต่อเทวะจงทุกประการ

muñcantu mā śapathyādātho varuṇyād uta/atho yamasya pa-
bīsātsarvasmād devakilbisāt //

ควรสังเกตรู้ว่า โขตรวนของพระบรมนั้นมิกล่าวคู่กันกับโทษกรรมของพระวารุณ
ซึ่งเป็นเครื่องมือของการลงโทษ อาจจะแตกต่างกันตรงที่ โขตรวนของพระวารุณนั้นใช้
สำหรับลงโทษผู้มีชีวิตอยู่ ส่วนโทษกรรมของพระบรมนั้นสำหรับผู้ที่ตายและไปสู่แดนของ
พระบรมแล้วเท่านั้น.

ชั่ว พระยมกลายเป็นเทพที่หน้าเกรงกลัว จุดเริ่มต้นของความน่ากลัวนี้มีมาแล้วตั้งแต่ใน คัมภีร์ฤคเวทเช่นกัน ซึ่งกล่าวถึงนกแสกหรือนกเค้าแมวที่มีเสียงร้องที่น่ากลัวว่าเป็นผู้สื่อสาร (dūta) ของพระยม บทสวดนี้สดุดีพระยมและขอให้เสียงร้องของนกแสกนั้น ปราศจากผลร้ายใด ๆ (yad ulūko vadati tad mogham)^๑

พระยมในคัมภีร์มनुก็ถือว่าเป็นผู้ที่สามารถให้รางวัล และลงโทษสัตว์โลกที่ตายไปแล้วได้ ในกฎหมายพระมนูพระองค์เป็นโลกบาล มีหน้าที่คุ้มครองโลก^๒ ในการทำหน้าที่คุ้มครองโลกนี้ พระยมจะต้องมีอำนาจที่จะลงโทษผู้กระทำผิด และการที่จะตัดสินลงโทษผู้กระทำผิดได้ พระองค์จำเป็นต้องเป็นผู้ที่รู้ขอเท็จจริงต่าง ๆ คัมภีร์มनुกล่าวว่า พระยมย่อมล่วงรู้ความประพฤติและการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างของสัตว์โลก^๓ แม้ผู้ที่กระทำบาปในที่ลับตาคน พระยมก็ล่วงรู้ขอเท็จจริงนั้น และสามารถที่จะลงโทษผู้กระทำผิดนั้นได้^๔

ดังได้เห็นแล้วว่าพระยมนั้นเป็นราชาของปีศาจหรือผู้ล่วงลับไปแล้ว^๕ พระองค์จึงมีหน้าที่ที่จะลงโทษผู้กระทำผิด เพราะหน้าที่นี้ของพระองค์ กฎหมายพระมนูมักจะอ้างอยู่เสมอว่าเป็นหน้าที่ของกษัตริย์ในโลก เพราะถือว่ากษัตริย์ในโลกนั้นได้แก่ผู้ที่โลกบาลแบ่งภาคมาเกิด^๖ พระยมนักก็ กษัตริย์นักก็ จะต้องไม่สนใจกับความชอบหรือไม่ชอบของตนเอง

^๑ RV. 10.165.4.

^๒ Mn. 8.96 แปลโดย G. Bühler ใน S.B.E. 25.185.

^๓ Mn. 8.86 แปลโดย G. Bühler ใน S.B.E. 25.185.

^๔ Vasishthasmṛti 20.3 แปลโดย G. Bühler ใน S.B.E.

14.102.

^๕ ดูวิทยานิพนธ์, หน้า ๔๘.

^๖ Mn. 8.96 แปลโดย G. Bühler ใน S.B.E. 25.185.

มีความประพฤติกองไปตรงมา มีอำนาจเหนือความโกรธ และสามารถควบคุมตนเองได้^๑ ถึงกับกล่าวว่ากษัตริย์นั้นมีฉายาว่า ไว้วสวัต หรือเป็นภาคหนึ่งของพระยม^๒

บทบาทของพระยมในคัมภีร์มหาภารตะและรามายณะ

จากลักษณะที่กล่าวมาแล้วนี้ จะเห็นว่า พระยมต้องมีความเที่ยงธรรมเป็นพิเศษ ต้องรู้ข้อเท็จจริงและความเป็นไปเกี่ยวกับความประพฤติกองสัตว์โลกที่ตายไปอย่างละเอียด เพราะถ้าบกพร่องในเรื่องนี้แล้ว พระองค์จะขาดความเที่ยงธรรม การเน้นในเรื่องความเที่ยงธรรมของพระยมนี้อาศัยอยู่เสมอ ๆ ในวรรณคดีแทบทุกสมัยตั้งแต่คัมภีร์ฤคเวทมาจนถึงสมัยหลัง ๆ ในคัมภีร์มหาภารตะ พระยมนั้นมีฉายาว่าพระธรรมะ หรือธรรมราชา พระองค์เป็นชนกของยุधिษฐิระ เมื่อพระนางกุนตีจะอัญเชิญเทพมาเป็นสามีของนางเพื่อจะได้มีโอรส ผู้ซึ่งจะได้เป็นกษัตริย์สืบต่อจากท้าวปาณฑุ (Pāṇḍu) นางได้มาขออนุญาตและปรึกษาท้าวปาณฑุเป็นสามี ท้าวปาณฑุได้แนะนำว่า

...ดูก่อนนางผู้มีสาระงาม ขอเธอจงอัญเชิญเทพแห่งความยุติธรรม พระองค์เป็นเทพที่ทรงไว้ซึ่งความดีมากที่สุดแห่งสวรรค์ เทพแห่งความยุติธรรมและความดีจะไม่ทำให้เราแปดเปื้อนด้วยบาป โลกจะไม่ตำหนิว่าเรากระทำความผิด โอรสที่เราได้รับจากพระองค์จะเป็นผู้ทรงคุณความดีมากที่สุดในการเกษตร โอรสที่จะได้รับจากเทพแห่งความยุติธรรมและ

ศูนย์วิทยพัทยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑Mn. 8.173 แปลโดย G. Buhler ใน S.B.E. 25.285.

^๒Nāradaśmṛti 18.30 แปลโดย Julius Jolly ใน S.B.E.

ศีลธรรมจะไม่มีใจฝักใฝ่ในบาปหรือความชั่วใด ๆ ทั้งสิ้น..."

และความตามเรื่องก็เป็นเช่นนั้นจริง ๆ ยุधिษฐิระ เป็นกษัตริย์ผู้ทรงไว้ซึ่งความ
ดีงามและความยุติธรรมอย่างสูงสุดตามคำทำนายของเสียงแห่งสวรรค์ในตอนประสูติว่า

...เสียงที่เกิดขึ้นในอากาศกล่าวว่า "เด็กคนนี้จะเป็เด็กที่ประเสริฐที่สุด จะ
เป็นผู้ประกอบความยุติธรรม มีชื่อว่า ยุधिษฐิระ เป็นโอรสองค์แรกของปาดมพู
จะเป็นพระราชาที่มีชื่อเสียงในโลกทั้งสาม เป็นผู้ประกอบความเกียรตินยศ
อำนาจ และความประพฤติกที่ดี"...

จะเห็นได้ว่า แนวความคิดของผู้ประพันธ์คัมภีร์มหากาพย์ตอนนีมีความคิดว่า
ผู้ที่ดำรงไว้ซึ่งความเที่ยงธรรมนั้นมีความสำคัญอย่างไร

ยุधिษฐิระได้ปฏิบัติตนตามหน้าที่อย่างดีที่สุด ไม่ว่าในฐานะเป็นกษัตริย์ปกครอง
แผ่นดิน หรือในฐานะโอรสอันเป็นที่รักของพระนางกุนตีก็ดี ในฐานะเป็นพี่ชายของกษัตริย์
ปาดมพู ในฐานะเป็นสามีคนหนึ่งของนางเทราปตี และสันนิยาสิในบั้นปลายของชีวิตก็ดี

Mbh. 1.113.39 - 41.

adyaiva tvam varārohe prayatasva yathāvidhi /
dharmamāvāha ya śubhe sa hi deveṣu puṇyabhāk //
adharmena na no dharmah samyujyeta kathamjana /
lokaścāyam varārohe dharmo'yamiti mamṣyate //
dhārmikaśca kurūṇām sa bhaviṣyati na saṃsayah /
dattasyāpi ca dharmena nādharṃe ramṣyate manah //

Mbh. 1.114.6.

esa dharmamṛtaṃ śreṣṭha bhaviṣyati na saṃsayah /
yudhiṣṭhira iti svyātaḥ pāṇḍoḥ prathamajah sutah //

บุษิษฐิระเป็นผู้มีความเที่ยงธรรมอย่างยิ่งสมกับเป็นโอรสของพระยมหรือธรรมราชา ในชั้น
 ปลายของชีวิตพระองค์และอนุชาทั้งสี่และนางเพราปตีได้พยายามที่จะขึ้นสวรรค์ ขณะที่เดิน
 ทางไปนั้นมีสุนัขตัวหนึ่งร่วมทางไปด้วย ปรากฏว่าผู้ที่ไปถึงประตูสวรรค์นั้นมีเพียงบุษิษฐิระ
 และสุนัขซึ่งความจริงคือพระยมหรือธรรมราชาแปลงร่างมาเพื่อทดสอบคุณธรรมของบุษิษฐิระ
 เท่านั้น ส่วนชายาและอนุชาของพระองค์ต้องถึงแก่ความตายในระหว่างทาง เพราะคุณธรรม
 ต่าง ๆ ไม่สูงพอ และบุษิษฐิระได้พิสูจน์ให้ประจักษ์อีกครั้งหนึ่งว่า พระองค์เป็นผู้ที่เปี่ยมด้วย
 ความเที่ยงธรรม คุณธรรม และเป็นคนที่สมบูรณ์แบบด้วยคำปฏิเสศที่จะเข้าไปในแดนสวรรค์
 หากพระอินทร์ไม่อนุญาตให้สุนัขที่เป็นเพื่อนร่วมทางของพระองค์ เข้าไปในสวรรค์ด้วย แสดง
 ให้เห็นว่าบุษิษฐิระมีคุณธรรมไม่ยอมละทิ้งคนที่ภักดีต่อตนแม้แต่สุนัข เพราะคิดว่า

...บุษิษฐิระพูด "มิตรภาพและสงครามกับคนที่ตายแล้วไม่มี นี่เป็นสิ่งที่รู้
 จักกันดีในโลกนี้ คุณเหล่านั้นชาวเขาไม่สามารถจะทำให้มีชีวิตใหม่ได้
 เพราะฉะนั้นชาวเขาจึงสละเขา แต่ชาวเขาจะไม่สละเขาเมื่อเขายังมี
 ชีวิตอยู่ การปฏิเสธคนที่มาเพื่อขอความคุ้มครอง การฆาตกรรม การถือเอา
 ทรัพย์สินสมบัติของพร้าวมณ์ การทำอันตรายมิตร สัตว์อย่างนี้เสมอด้วยการละทิ้ง
 คนที่ภักดี นี่คือการคิดของชาวเขา..."^๑

และด้วยคำขอร้องที่จะอยู่ในนรกเพื่อร่วมทุกข์กับชายาและอนุชาทั้งสี่ว่า

^๑ Mbh. 17.3.14 - 15.

na vidyate sandhirathāpi vighraho mṛtairmartyairiti
 lokesu nistā /

na te mayā jīvayitum hi śakyā tasmātyāgastesu kṛto na
 jīvatām //

pratipradānam śaranāgatasya śriyo vadho brāhmanasvāpahārah/
 mitradrohastāni catvāri śakra bhaktatyāgascaiva samo mato
 me //

... เขาผู้ใดได้รับความเดือดร้อนจากกลิ่นที่รุนแรง โลกกล่าวกับผู้สื่อสารของ เทวทูตว่า "ท่านจงไปสู่สำนักของกุนท์หลายที่ที่ท่านเป็นผู้สื่อสาร จงบอก วาชาพเจ้าจะไม่ไปในที่นั้น จะอยู่ที่นี้ เพราะวานองชายทั้งหลายของ ชาวเขาเหล่านี้เป็นผู้มีความสุข เพราะอยู่ใกล้กับชาวเขา"...

นอกจากพระยมจะเป็นเทพที่มีความเที่ยงธรรมดังกล่าวแล้ว พระองค์ยังเป็น ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ของพระองค์อย่างเคร่งครัดเสมอในฐานะเทพแห่งความตาย เมื่อกาลเวลา ล่วงไป ชีวิตสัตว์โลกทั้งหลายก็ดำเนินไปสู่วาระสุดท้าย และเมื่อกาลเวลาของการมีชีวิตอยู่ สิ้นสุดลง สัตว์โลกเหล่านั้นก็ต้องตาย ไม่มีใครเอาชนะความตายได้ เช่นเดียวกับไม่มีใคร เอาชนะกาลเวลาได้ ดังนั้นพระยมผู้เป็นเทพแห่งความตายจึงมีฉายาว่า พระกาล^๒ และ พระองค์จะมีหน้าที่ส่งผู้สื่อสารมารับวิญญาณของผู้ตาย เพื่อนำไปพิจารณาให้รางวัลหรือลงโทษ ทั่วยกการให้ไปสวรรค์หรือรับการลงโทษในแดนนรก แต่ในกรณีของพระศัตยวานในเรื่องสา- วิตรี ซึ่งเป็นเรื่องแรกเรื่องหนึ่งในคัมภีร์มหาภารตะ พระยมถือว่าเป็นหน้าที่ของพระองค์ ที่จะมารับวิญญาณของพระศัตยวานด้วยพระองค์เอง โดยถือว่าเป็นการให้เกียรติแก่ดวง วิญญาณของผู้มีคุณธรรมยิ่ง คุณธรรมอันประเสริฐของพระศัตยวานคือ การเลี้ยงดูและปรนนิบัติ ชนกชนนี เนตรพิการผู้ถูกแย่งราชบัลลังก์ และต้องมามีชีวิตอยู่ในป่าให้มีความสุข เมื่อชีวิต ของพระศัตยวานดำเนินมาถึงวาระสุดท้ายและสิ้นสุดลง ขณะไปพักผ่อนอยู่ในป่ากับนางสาววิตรี

Mbh. 18.2.51 - 52.

sa tīvragandhasaṁtāpto devadūtam uvāca ha /
gamyatām bhadrā ye sām tvam dūtasteṣām upān tikaṁ //
na hy aham tatra yāsyāmi sthito'smīti nivedyatām /
matsamsrayād ime dūta sukhino bhrātaro hi me //

^๒ในภาษาบาลีเขียนว่า พระกาลก็มี พระกาฬก็มี แต่ในประเทศไทยนิยมเขียน กันว่า พระกาฬ และมีความสัมพันธ์กับพระยมหรือมัจจุราขอย่างใกล้ชิด.

พระยมก็เสด็จมาถึงและโฉบบางกลองวิญญานพระสัจยวาน พระยมโกล่าวแกนางถึงเหตุ
ที่พระองค์องค์เสด็จมารับวิญญานของพระสัจยวานด้วยพระองค์เอง

... เมื่อโศกพุกกับสาวตรีถึงสิ่งที่พระองค์จะต้องกระทำเช่นนี้แล้ว เริ่มที่จะ
เล่าทุกสิ่งทุกอย่างตามความเป็นจริงแกนางว่า สัจยวานนี้เป็นคนที่ประกอบ
กวยธรรม มีรูปงามเป็นที่รองรับแห่งคุณสมบัติทั้งหลาย พระองค์เป็นผู้ไม่
ควรที่จะถูกนำไปโดยคนของเรา ดังนั้นเราจึงต้องมาเอง...

ในฐานะที่พระองค์เป็นเทพแห่งความตาย พระองค์จึงต้องมารับวิญญานของ
คนตาย แต่ในกรณีพิเศษพระองค์อาจจะยกเว้นใหญ่ที่นาจะถึงแก่ความตายไม่ต้องตายก็ได้
แสดงให้เห็นถึงความมีอำนาจเหนือความตายของพระองค์ แต่ขณะเดียวกันในฐานะที่เป็น
ธรรมราชา พระองค์จะต้องมีวาจาสัตย์ และมีเงื่อนไขหรือการพิจารณายกเว้นโดยไม่ละ
ทิ้งความเที่ยงธรรม ดังเช่นการที่พระองค์ยอมยกเว้นและคืนชีวิตให้พระสัจยวานนั้นก็
เนื่องมาจากคุณธรรมอันล้ำเลิศของพระสัจยวานและของนางสาวตรีผู้เป็นชายา ประกอบกับ
คำพูดของนางที่กล่าวกับพระยม แสดงให้เห็นถึงธรรมอันประเสริฐของนาง เช่น

... การคบกับคนดีทั้งหลายแม้เพียงครั้งเดียว เป็นสิ่งที่น่าปรารถนาอย่างยิ่ง
การเป็นมิตร (กับคนดีทั้งหลาย) เป็นสิ่งที่พึงปรารถนายิ่งกว่านั้นอีก การ

^๑ Mbh. 3.281.14 - 15.

ityuktva pitrājas tām bhagavān svam cikīrṣitam /
yathāvat sarvam ākhyātum tatprijārtham pracakrame //
ayam hi dharmasamyukto rūpavān guṇasāgarah /
nārho matpuruṣair netum ato'smi svayam āgatah //

คบคากับสัตบุรุษจะเป็นสิ่งที่ไม่ปราศจากผล ดังนั้นคนควรที่จะอยู่ใน
สมาคมของสัตบุรุษ...

และ

...ธรรมะที่แนบแน่นอยู่ชั่ววันคืนของคนก็ทั้งหลายนั้นได้แก่การอนุเคราะห์
และการให้ทานแก่สัตว์โลกทั้งหลายทั้งมวล เขาจะคงไม่ทำอันตราย
ต่อสัตว์โลกทั้งหลายทั้งปวงไม่ว่าควายใจ ควยวาจา หรือควยกายเลยแม้
แต่น้อย...

และ

...คนดีทั้งหลายนั้นเป็นผู้ประพฤติธรรมเป็นนิจคือ คนดีจะไม่นิ่งเฉย จะไม่
ทำให้ผู้ใดเป็นทุกข์ การสมาคมของคนดีกับคนดีไม่เป็นสิ่งไรผล จะไม่มี
อันตรายจากคนดีไปสู่คนดี...

เพราะเหตุดังกล่าวมาแล้ว พระยมจึงให้พรนางตามความปรารถนาทุกประการ
ยกเว้นชีวิตของพระสัตยวาน ครั้นแรกนางขอให้ชนกชนนีของพระสัตยวานกลับมีพระเนตร

^๑Mbh. 3.281.29.

satām sakṛt saṁgatam īpsitam param tataḥ param mitram
iti
pracakṣate/na cāphalam satpuruṣeṇa saṁgatam tataḥ satām
saṁnivaset samāgame //

^๒Mbh. 3.281.34.

adrohaḥ sarvabhūteṣu karmaṇā manasā girā
anugrahaśca dānam ca satām dharmāḥ sanātanaḥ //

^๓Mbh. 3.281.46.

satām sadā śāśvatī dharmavṛttiḥ santo na sīdanti na ca
vyathanti /
satām sadbhirnāphalah saṁgamo'sti sadbhyo bhayam
nānuvartanti santaḥ //

ก็เหมือนเดิม ครั้งที่สอง นางขอให้ชนกของพระสัตยวานได้ราชบัลลังก์กลับคืนและไถ่กลับ
ไปเป็นนักรบยกครองบ้านเมืองต่อไป ครั้งที่สาม นางขอให้ชนกชนนีของนางเองมีโอรส
๑๐๐ องค์ ครั้งที่สี่ นางขอให้นางมีโอรสกับพระสัตยวาน ๑๐๐ องค์ พระยมให้ตามที่นาง
ปรารถนาทุกประการ ครั้นถึงครั้งที่นางขอชีวิตพระสัตยวาน เพราะหากพระยมไม่คืน
ชีวิตพระสัตยวานให้นาง นางจะมีโอรสกับพระสัตยวานได้อย่างไร เนื่องจากพระยมเป็น
ผู้มีวาจาสัตย์ และเพื่อรักษาวาจาสัตย์ พระองค์จึงคืนชีวิตพระสัตยวานให้แก่นางตามคำขอ
ของนางที่ว่า

...พระองค์ได้ให้พรแก่ม่อมฉันให้มีโอรสร้อยองค์ แม้กระนั้นพระองค์
ก็ยังนำสามีของหม่อมฉันไป หม่อมฉันขอพรนี้คือ ขอให้พระสัตยวาน
จะมีชีวิตเพื่อว่าวาจาของพระองค์จะใดเป็นวาจาสัตย์...

การปฏิบัติความหน้าที่และความมีอำนาจเหนือความตาย และการมีวาจาสัตย์ของ
พระยม ยังปรากฏในเรื่องของรुरु (Ruru) ผู้เป็นบุตรของประมติ (Pramati) และ
ประมัทวรา (Pramadvarā) ผู้เป็นธิดาของพระราชาแห่งคนธรรพ์และนางเมณฑา
ผู้เป็นนางอัปสร แคณฐิสถูลเกษ (Sthūla-kesa) เป็นผู้เลี้ยงดูนาง นางประมัทวรา
เป็นหญิงที่มีความดีความงามและเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติทุกประการ เห็นกว่าหญิงทั้งหลาย
นางจึงเป็นที่รักยิ่งของรुरु จนกระทั่งผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายกำหนดวันแต่งงานของเขา แต่กาล
เวลาแห่งการมีชีวิตอยู่ของนางประมัทวราสิ้นสุดลงก่อนวันกำหนดแต่งงาน และในวันนั้น
นางถูกงูกัดถึงแก่ความตาย รुरुเศร้าโศกเสียใจและคร่ำครวญถึงนาง เมื่อทูตของพระธรรม-
ราชา (หรือพระยม) มารับวิญญาณของนาง ทูตได้แนะนำแนวทางที่จะให้โอกาสประมัทวรา

° Mbh. 3.281.53.

varātisargah śataputrātā mama tvayaiva datto hriyate ca
me patih/varam vr̥ṇe jīvetu satyavānayaṃ tevaiva satyaṃ
vacanam bhaviṣyati //

มีชีวิตต่อไป ดังนี้

...ผู้สื่อสารแห่งเทพกล่าวว่า "ดูก่อนรुरु ผู้เป็นลูกของภฤคุ ท่านจงแบ่ง
ครึ่งหนึ่งของชีวิตของท่านแก่ประมัทธวรา หญิงผู้เป็นภรรยาที่รักของท่าน
แล้วนางจะฟื้นขึ้น..."^๑

แต่เมื่อรुरुยอมตามเงื่อนไขนั้นแล้ว ปรากฏว่านางยังไม่ฟื้นขึ้น เพราะผู้สื่อสาร
ไม่มีอำนาจที่จะคืนชีวิตให้ผู้ตายได้ ต่อเมื่อผู้สื่อสารนำบิดาของนางไปเฝ้าธรรมราชา
(หรือพระยม) และกล่าวย่ำถึงความตกลงตามเงื่อนไขอีกครั้งหนึ่ง นางจึงฟื้นคืนชีวิตด้วย
วาทะศักดิ์สิทธิ์ของธรรมราชานำอำนาจเหนือความตายที่ตรัสกับ เทพทูตว่า

...ดูก่อนท่านผู้เป็นเทพทูต หากท่านพึงปรารถนา นางประมัทธวราผู้เป็น
ชายาของรुरु เมื่อนางได้รับครึ่งหนึ่งของชีวิตของรुरुผู้เป็นสามีของนาง
เองแล้วนางก็จะฟื้นขึ้น...^๒

นอกจากเป็นเทพแห่งความตายและเทพแห่งความยุติธรรม คัมภีร์มหากาณะ
ยังกล่าวด้วยว่าพระยมเป็นโลกบาลประจำทิศใต้ และไล่ให้อาวุธแก่อรชุนผู้เป็นโอรสองค์
ที่สามของท้าวปาณฑุและนางกุนตี เพื่อที่จะไถ่เอาอาวุธไปปราบปรามฝ่ายอธรรม ดังคำพูด
ของกฤษณะ ทูไปบายณะ วายาสะ ที่กล่าวกับยูธิษฐีระ ว่า

^๑Mbh. 1.9.10.

āyuso'rdham prayacchāsya kanyāyai bhṛgunandana /
evamutthāsyati ruro tava bharyā pramadvarā //

^๒Mbh. 1.9.14.

pramadvarā rurorbhāryā devadūta yadīcchasi /
uttiṣṭhatvāyuso'rdhena ruroreva samanvitā //

...ถูกอินโอรสแห่งปราศุ ให้อรชุนไปหามเหศวร รุทร วรุณ
 กุเวร และพระยม เพื่อรับอาวุธ เขาผู้นี้เป็นผู้สามารถที่จะมองดูเหว
 ทั้งหลายได้ เพราะอำนาจตะและแสงแวววาว...

และอีกครั้งหนึ่งในเรื่องพระนล อันเป็นเรื่องแทรกเรื่องหนึ่งในคัมภีร์มหา-
 ภารตะ พระยมแม้ในฐานะเป็นโลกบาลก็ยังคงแสดงให้เห็นถึงลักษณะของความเป็นเทพ
 แห่งธรรมปรากฏอยู่ เมื่อพระองค์พร้อมด้วยโลกบาลอื่น ๆ ไท้ทดสอบคุณธรรมของพระนล
 และนางทมยันตีจนเป็นที่พอใจแล้ว จึงให้พรแก่พระนลว่า ให้พระนลตั้งอยู่ในธรรมอันสูง
 สุด (dharma paramā sthitim)^๑ ซึ่งเป็นลักษณะของพระยมผู้เป็นธรรมราชาเอง
 ประการหนึ่ง เหตุที่พระยมให้พรเช่นนี้แก่พระนลก็เนื่องมาจากการที่พระนลเองทั้งที่รัก
 นางทมยันตี แต่เมื่อรับปากกับจุโลกบาลแล้วว่า จะเป็นทูตมายังนางทมยันตีก็กระทำ
 หน้าที่นั้นอย่างสมบูรณ์ ทั้งที่หน้าที่นั้นขัดกันกับความรู้สึกของพระนลเอง ส่วนพรอีกประการ
 หนึ่งนั้น พระยมได้ให้พระนลเป็นผู้ที่สามารถเข้าใจและสามารถปรุงรสอาหารได้อย่างดียิ่ง

คัมภีร์รามายณะบางตอนกล่าวถึงพระยมในฐานะเทพผู้ทรงคุณความดี และกษัตริย์
 ที่ดีและมีความเที่ยงธรรม เช่น ตอนที่ท้าวหัตถพรารภถึงความดีของพระรามโดยเปรียบ
 เทียบกับพระยมและเทพอื่น ๆ ว่า

^๑Mbh. 3.37.28.

astrahetormahendram ca rudram caivābhigacchatu varunam/
 dhaneśam ca dharmarājam ca pāṇḍava śakto hyeśa

surāndrastum tapasā vikramena ca //

^๒Mbh. 3.54.31.

...เขาเป็นผู้ปรารถนาที่จะสร้างความสุขให้โลก มีความรักในสัตว์
ทั้งปวง เป็นที่รักของประชาชนมากกว่าเราเป็นเหมือนปรชันยะ
(Parjanya) ผู้ไถนาฝน เป็นผู้เสมอคอยพระยมและศักระในความ
กล้า เป็นผู้เสมอคอยพระพุกหัสบัติในคานมัญญา เป็นผู้เสมอคอยแผนดิน
ทางความมั่นคง เป็นผู้มียุทธสมบัติมากกว่าเรา...

ความคิดเกี่ยวกับพระยมหรือมฤตยู ซึ่งเป็นอีกฉายาหนึ่งของพระยมในรามายณะ
เกี่ยวกับหน้าที่ของพระยมหรือมฤตยูในฐานะเทพแห่งความตาย มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์
อย่างใกล้ชิด เช่น ความตอนหนึ่งซึ่งพระรามกล่าวแก่พระภรตว่า

...ท่านจงเสร์วโศกถึงตัวเอง จะเสร์วโศกถึงคนอื่นทำไม ชีวิตของคน
ผู้ทุกข์อยู่ก็ตาม หรือเดินไปแล้วก็ตาม ยอมลงไป มฤตยูจะเดินไปกับเรา
มฤตยูจะนั่งพร้อมกับเรา มฤตยูจะกลับมากับเรา หลังจากที่ไต่ไปสิ้นหน
ทางอันไกลยิ่ง...^๒

แดนของพระยมและปีศาจ ซึ่งคัมภีร์สมัยเก่าเคยบรรยายว่ามีความสุขสมบูรณ์ที่สุด
กลับกลายเป็นดินแดนที่น่าสพึงกลัว ถึงความว่า

^๑R. 2.1.37 - 38.

vr̥ddhikāmo hi lakasya sarvabhūtānukampakah /
mattah priyataro loke prajanya iva vr̥stimān //
yamaśakrasamo vīrye br̥haspatisamo matau /
mehīdharasamo dhṛtyām mattaśca guṇavattarah //

^๒R. 2.105.21 - 22.

sahaiva mṛtyurvrajati saha mṛtyurniśīdati /
gatvā sudīrghamadhvānaṃ saha mṛtyurnivartate //
gātreṣu valayah prāptāḥ śvetaścaiva śīroruhāḥ /
jarayā puruṣo jīrṇaḥ kim hi kṛtvā prābhā yayet //

...ต่อนั้นเป็นโลกของบิดาที่นั่นแล้วซึ่งท่านทั้งหลายไม่ควรเข้าไป
นี่คือราชธานีของพระยมที่ปกคลุมด้วยความมืดอันสนิท...

บทบาทของพระยมในฐานะเทพแห่งความตายและความมีอำนาจเหนือความตาย
ปรากฏในรามายณะบางตอน เช่นตอนที่ฤษีคร่ำครวญถึงบุตรผู้สิ้นชีวิต แสดงความปรารถนา
จะตายตามบุตรของตน เพื่อจะไปพบพระยมผู้มีอำนาจเหนือความตายและอ่อนน้อมขอชีวิต
ลูกคืน ดังความว่า

...เราทั้งสองผู้ถูกครอบงำด้วยความเศร้าโศก ไม่มีที่พึ่ง ไ้สูญเสียเจ้า
ไป พวกเราทั้งสองจะไม่ชักชวนที่จะเข้าไปสู่ที่อยู่ของพระยม เมื่อพบไววัส-
วัตแล้วชาวพจนาก็จะพูดกับพระยมว่า "ขอธรรมราชาจงยกโทษให้ลูกคนนี้
ของเรา ขอจงมีพอมแมกั้งเคิม"...

ในคัมภีร์มหาดารตะและรามายณะ กวีอินเคียไคสร้างพระพรหม พระวิษณุ
พระศิวะ ขึ้นเพื่อเป็นที่พึ่ง โดยให้เป็นเทพที่มีความยิ่งใหญ่ มีอำนาจเหนือโลกทั้งปวงและ
ที่สำคัญคือมีอำนาจเหนือพระยม ในบางครั้งจึงทำให้เกิดมีกรณีพิเศษขึ้น ที่ทำให้พระยมไม่
สามารถใช้อำนาจเหนือความตายได้เต็มที่ หากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเทพผู้ยิ่งใหญ่ทั้ง
สามนี้ ลักษณะการของพระยมน่ากลัวยิ่งขึ้น ุร้าย โกรธรุนแรง อันเป็นสาเหตุให้พระองค์

^๑R. 4.41.45.

tataḥ param na vaḥ sevyah pitṛlokaḥ sudārunaḥ /
rājadhānī yamasyaisā kaṣṭona tamasā vṛtā //

^๒R. 2.64.37 - 38.

ubhavapi ca śokartāvanathau kṛpanau vane /
kṣiprameva gamiṣyāvastvayā hīnau yamaksayam //
tato vaivasvatam dr̥ṣṭvā taṃ pravakṣyāmi bhāratīm /
kṣamatāṃ dharmarājo me bibhryātpi tarāvayam //

ทองสูญเสียดวงเทียนธรรมอันเคยมีอย่างมั่นคงมาแต่เดิมไปบ้าง ทั้งในเรื่องรามายณะ
ตอนหนึ่งมีว่า

ครั้งหนึ่งราวณะโคพบพระนารทฤๅษี พระนารทฤๅษีกล่าวสรรเสริญความมีอำนาจ
เหนือสัตว์โลกทั้งปวงของพระยมว่า

...ถูกอนลูก เจ้าผู้ไม่สามารถจะถูกฆ่าโดยเหตุะทั้งหลายได้ จะทำลาย
โลกนี้ทำไม โลกนี้เ็ถูกทำลายแล้วแน่แท้เมื่ออยู่ที่ค้ออำนาจของมฤตยู...

และกล่าวเชิงแนะนำว่า หากราวณะปรารถนาจะเป็นใหญ่มีอำนาจเหนือโลก
ทั้งสาม ราวณะน่าจะยกกองทัพไปปราบพระยม เพราะถ้าปราบพระยมได้เท่ากับปราบ
โลกทั้งสามให้อยู่ในอำนาจได้ แล้วฤๅษีนารทก็รีบรุกไปบอกข่าวให้พระยมรู้และเตรียม
การสู้รบ ทันใดนั้นราวณะก็ยกกองทัพไปถึงเมืองของพระยมแล้วเริ่มโจมตีด้วยอาวุธทุกชนิด
ระดมยิงและขว้างปาเข้าไปในเมือง และปลดปล่อยบรรดาภูตผีปีศาจและสัตว์นรกที่กำลัง
ถูกทรมาน กองทัพของพระยมออกมาสู้รบก็ไม่สามารถเอาชนะได้ ในที่สุดพระยมผู้มี
ความมั่นคงในธรรมในตอนแรกทนไม่ไหวก็ออกมาต่อสู้ราวณะด้วยพระองค์เอง ต่อสู้กัน
เจ็ดวันเจ็ดคืนก็ไม่สามารถจะเอาชนะกันได้ ด้วยความโกรธพระยมจึงตัดสินใจจะใช้ศา
อันเป็นอาวุธประจำพระองค์คร่าชีวิตราวณะ แต่พระพรหมผู้เป็นเทพมีอำนาจสูงสุดเสด็จ
มาห้ามและเตือนพระยมไม่ให้ใช้ศาคร่าชีวิตของราวณะ หรือบุคคลใดก็ตามที่ได้รับพรจาก
พระองค์ พระยมก็ยอมไว้ชีวิตราวณะและถอยทัพกลับเข้าเมือง คำเตือนนี้แสดงให้เห็นถึง
อำนาจแห่งศาของพระยมว่า

R. 7.20.7.

kimayaṃ vadhyate tāta tvayāvadhyena daivataih /
hata eva hyayaṃ loko yadā mṛtyuvasaṃ gataḥ //

...อาวธนี้เมื่อถูกปล่อยแล้วควยความโกรธยังผู้ที่รักก็ตาม หรือผู้ที่เกลียดก็ตาม คหาอันนากลัวินที่นำภัยอันครายสู่โลกทั้งสาม จะสังหารประชาชนทั้งหลาย เพราะวาอาวธอันนี้เป็นสิ่งที่ไม่เป็นโมฆะสำหรับสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง เป็นสิ่งที่มีรัก็มีที่ประมาณมิได้ คหาแห่งความตายที่สร้างแล้วโดยเรามีความตายไปเบื้องหนาของสิ่งทั้งปวง เพื่อนรักคหานี้ไม่ควรจะถูกทำไหดกไปบนหัวของรราวณะ เพราะเมื่อคหานี้ตกไปแล้ว ไม่มีใครเลยที่จะมีชีวิตอยูแมเพียงชั่วขณะเดียว...

บทบาทของพระยมในคัมภีร์ปุราณะต่าง ๆ

คัมภีร์ปุราณะซึ่ง เป็นคัมภีร์ในสมัยต่อมาได้รับความคิดเกี่ยวกับเรื่องพระยมลืบทอดมาจากคัมภีร์ดั้งเดิมตั้งแต่คัมภีร์ฤคเวทเป็นต้นมา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคัมภีร์มหาภารตะและรามายณะ ดังนั้นเรื่องราวของพระยมที่ปรากฏในคัมภีร์ปุราณะจึงเป็นเรื่องราวทำนองเดียวกันกับเรื่องราวของพระยมที่ปรากฏในคัมภีร์ดั้งเดิม โดยเฉพาะคัมภีร์มหาภารตะและรามายณะ เพียงแต่เพิ่มเติมรายละเอียดโดยการอธิบายที่มาของเรื่องบ้างเพิ่มเติมเรื่องให้สมบูรณ์บ้าง ด้วยวิธีเล่าเป็นนิทานหรือนิยายปรัมปราบ้าง ดังเช่นเรื่องในวิษณุปุราณะ เรื่องหนึ่งมีรายละเอียดว่า

R. 7.22.40 - 43.

yo hi māmanṛtam kuryāddevo vā mānuṣo'pi vā /
 trailokyamanṛtam tena kṛtam syānnatra saṁśayah //
 vṛddhena vipramukto'yam nirviśeṣam priyāpriye /
 prajāḥ saṁharate raudro lokatrayabha yā vahah //
 kimogho hyeṣa sarveṣāṁ prāṇināmamitaprabhaḥ /
 kāladāṇḍo mayā sṛstah sarvamṛtyupuraskṛtah //
 tataḥ khalveṣa te sonya pāt yorāvanamūrdhani /
 nahyasminpatite kaścīnmuhurtamapi jīvati //

เมื่อครั้งที่พระผู้เป็นเจ้ายิ่งใหญ่แห่งโลกทั้งปวง^๑ ได้แต่งตั้งผู้ปกครองในเขตต่าง ๆ โสมได้รับแต่งตั้งให้เป็นราชาแห่งดวงดาวทั้งหลาย และดาวพระเคราะห์ของพราหมณ์ของพีช ของยัญพีชและของตบะ ไวศรวณะได้รับแต่งตั้งให้เป็นราชาแห่งราชาทั้งหลาย วรุณได้รับแต่งตั้งให้เป็นราชาแห่งน้ำ วิษณุได้รับแต่งตั้งให้เป็นราชาแห่งอาทิตย์ (Āditya) ทั้งหมด ปาวะเป็นราชาแห่งวสุ (Vasu) ทั้งหมด วาสะวะ (Vāsava) เป็นราชาแห่งลม ประหลาทะ (Prahlāda) ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ปกครองแคว้น (Daitya) และทานวะ (Dānava) พระยมผู้เป็นเทพแห่งความยุติธรรม ได้รับแต่งตั้งให้เป็นราชาของเหล่าปีศาจทั้งหลาย^๒

เนื่องจากวิษณุปุราณะเป็นคัมภีร์สำคัญของพวกไวษณะ จึงมีเรื่องราวเกี่ยวกับอำนาจของพระวิษณุที่สามารถช่วยคุ้มครองผู้ที่จงรักภักดีต่อพระองค์ให้พ้นจากอำนาจของพระยมได้ มีรายละเอียดดังนี้

ครั้งหนึ่งฤๅษีคนหนึ่งได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับจักรวาลซึ่งประกอบขึ้นด้วยเจ็ดภาค เป็นส่วนที่อยู่ใต้อินเจ็ดส่วนและในน้ำเจ็ดส่วน และทุกหนทุกแห่งเนื่องแน่นด้วยสิ่งมีชีวิตทั้งหลายทั้งใหญ่และเล็ก สิ่งมีชีวิตเหล่านี้จะถูกพันธนาการไว้ด้วยลูกโซ่แห่งพฤติกรรมและเมื่อวาระสุดท้ายแห่งการมีชีวิตอยู่มาถึง เขาเหล่านี้ก็จะกลายเป็นทาสที่ตกอยู่ในอำนาจของพระยมผู้ซึ่งพิพากษาให้เขาเหล่านั้นได้รับการลงโทษที่ทุกขทรมาณ เมื่อได้รับการปลดปล่อยจากการลงโทษ เขาเหล่านี้ก็จะไปเกิดอีกเป็นเทวะหรือมนุษย์ หรือสัตว์ วนเวียนไปชั่วกัลปาวสาน คำถามมีว่า มนุษย์จะปฏิบัติอย่างไรจึงจะเป็นอิสระพ้นจากการตกอยู่

^๑ the great father of the spheres ในที่นี้ น่าจะหมายถึงเทพองค์ใดองค์หนึ่งในสามองค์ ได้แก่ พระพรหม พระศิวะ และพระวิษณุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งน่าจะหมายถึงพระพรหม.

^๒ H.H. Wilson, trans., The Vishnu Purāna, II : 85.

ภายใต้อำนาจของพระยม^๑

พรหมณ์ก็ตอบว่า ในคัมภีร์มหาภารตะ นฤคเคยถามคำถามภีษมะมาแล้ว
พรหมณ์จะทบทวนคำตอบให้ฟังอีกครั้งว่า ฤๅษีคนหนึ่งไปไต่ถามคำสนทนาของพระยมกับ
บริวาร มีรายละเอียดว่า

...พระยมเมื่อเห็นบริวารคนหนึ่งพร้อมด้วยบังวุ่นในมือของเขา พระองค์
ก็กระซิบกับเขาว่า "จงปลดปล่อยคนที่จงรักภักดีต่อมธุรสูทนะ (Madhusū-
dana)^๒ เราเป็นนายของมนุษย์ทั้งปวงยกเว้นคนที่ เป็นสาวกของวิษณุ
เราได้รับการแต่งตั้งจากพระพรหมผู้ซึ่งเป็นที่เคารพยำเกรงของเทวะ
ทั้งหลาย ให้เป็นผู้ควบคุมมนุษย์ชาติและกำหนดคุณลอันเนื่องมาแต่ความดี
และความชั่วในจักรวาล แต่บุคคลผู้อนอนอมุตอหรี^๓ โดยยกให้หรีเป็น
ผู้นำแห่งจิตใจ จะเป็นอิสระจากเราเพราะว่าวิษณุมีอำนาจที่จะปกครอง
และบังคับบัญชาเรา"...

เรื่องราวของพระยมที่คัมภีร์ปุราณะ เน้นแล้วเน้นอีกและขยายความอย่างละเอียด
ไต่ถาม อำนาจหน้าที่ของพระยมที่จะพิจารณาพิพากษาความดีความชั่วของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย
ตั้งแต่เทวะ มนุษย์ และสัตว์ การให้รางวัลและการลงโทษ มีการแจกแจงนรกขุมต่าง ๆ
และสภาพของความทุกข์ทรมานในนรกอย่างละเอียด พร้อมทั้งระบุว่าทำความผิดหรือ
ความชั่วอย่างไรจะตกนรกขุมไหน และได้รับความทุกข์ทรมานอย่างไร เช่น ในข้อความ
ว่า

ศูนย์วิทยพัทยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ H.H. Wilson, trans., The Vishnu Purāna, III : 74.

^๒ มธุรสูทนะ ก็คือ พระวิษณุ.

^๓ Hari คือ พระวิษณุ.

^๔ H.H. Wilson, trans., The Vishnu Purāna. III : 75.

...พระยมเป็นศูนย์กลางโทษเหวี่ยงทั้งหลาย มนุษย์ทั้งหลาย และสัตว์ทั้งหลาย
ที่ประพฤติกุศล พระองค์ลงโทษเขาเหล่านั้นโดยการทำให้ได้รับความ
ทรมาน ด้วยการลงโทษที่หนักแล้วต่าง ๆ กัน...^๑

และ

...ไม่มีสิ่งมีชีวิตคนใดเลยที่ไม่ต้องไปสู่ที่อยู่ของพระยม การกระทำ
ของคนนั้นต้องได้รับผลตอบแทน ขอจงพิจารณาถึงสิ่งนั้น...^๒

และ

...ควยคำสั่งของพระยม คนบาปจะต้องไปสู่โลกของพระยม พร้อมกับควย
รวงของเขา ซึ่งจะถูกผู้นั่งเรือสำเภาที่หนักแล้วของพระยมลากไปและถูกนำไป
ให้ถูกทรมาน...^๓

ภาคทศปุราณะกล่าวว่าคุณรูปบางท่านสรุปไว้ว่าวรรคมี ๒๑ ชุม^๔ แต่บางท่านว่ามี

๒๔ ชุม ดังนี้

๑. ทามิสระ (Tāmisra)
๒. อันธทามิสระ (Andhatāmisra)
๓. เรารวะ (Raurava)
๔. มหาเรารวะ (Mahāraurava)
๕. กุมภีปากะ (Kumbhīpāka)
๖. กาลสูตร (Kālasūtra)

^๑J.L. Shastri, trans., The Śiva Purāna, Vol. III.

p. 1479.

^๒Ibid., p. 1480.

^๓Ibid., p. 1479.

^๔J.L. Shastri, trans., Bhāgavata Purāna II. p. 765.

๗. อสิปัตรวานะ (Asipatravana)
 ๘. สุกรมุขะ (Sūkaramukha)
 ๙. อันธกูปะ (Andhakūpa)
 ๑๐. กฤม็โภจนะ (Kṛmibhojana)
 ๑๑. สันทัมตะ (Sandamśa)
 ๑๒. ตปตสุรมิ (Taptasūrmi)
 ๑๓. วัชรกัณฐกศาลมดี (Vajrakantakasālmali)
 ๑๔. ไวถรณิ (Vaitaranī)
 ๑๕. ปุโยทะ (Pūyoda)
 ๑๖. ปราณโรธะ (Pranarodha)
 ๑๗. วิศนะ (Viśana)
 ๑๘. ลาลาภักษะ (Lālābhakṣa)
 ๑๙. สารเมยาทนะ (Sārameyādana)
 ๒๐. อวีจิ (Avīci)
 ๒๑. อยปานะ (Ayahpāna)
 ๒๒. กษารकर्ทนะ (Kṣārakardama)
 ๒๓. รักษโศคนโภจนะ (Rakṣoganaḥojana)
 ๒๔. สูลโปรทะ (Sūlaprota)
 ๒๕. ทัณฑศูกะ (Dandaśūka)
 ๒๖. อาวัตนิโรธนะ (Avatanirodhana)
 ๒๗. ปรรยวารทนะ (Paryāvartana)
 ๒๘. สูจิ मुखะ (Sūcimukha)^๑

^๑ J.L. Shastri, trans., Bhāgavata Purāna II. p. 766.

ชื่อและเรื่องราวของนรกในคัมภีร์ปุราณะฉบับต่าง ๆ จะแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อย เวทคัม มณี ได้รวบรวมกล่าวไว้ใน Purānic Encyclopaedia มีใจความสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

๑. คามิสระ ผู้ที่ขโมยทรัพย์สมบัติและบุตรภรรยาของผู้อื่นจะถูกบริวารของพระยมพันธนาการด้วยเชือกแล้วเหวี่ยงลงไปในนรกขุมนี้ และจะถูกเขียนที่จนกว่าจะสิ้นกรรม

๒. อันธคามิสระ นรกขุมนี้มีไว้สำหรับภรรยาผู้หลอกลวงและแย่งอาหารสามี และสามีผู้หลอกลวงและแย่งอาหารภรรยา การลงทัณฑ์นั้นคล้ายกันกับการลงทัณฑ์ในขุมที่ ๑ แต่ไม่มีการเขียนที่ สัตว์นรกจะได้รับความทุกข์ทรมานอย่างมากจากการถูกรัดด้วยเชือก

๓. เรารวะ นรกขุมนี้มีไว้สำหรับผู้ที่ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างโหดร้าย ช่วงชิงทรัพย์ผู้อื่นมาเพื่อประโยชน์สุขส่วนตน ผู้ที่ถูกเหวี่ยงลงนรกขุมนี้จะถูกงุมมีชื่อว่ารุรุ ซึ่งเป็นงูที่นำกลัสนิกหนึ่ง (งูชนิดนี้คือเจ้าของทรัพย์) มีอยู่เป็นจำนวนมากชบกัดให้ได้รับความทุกข์ทรมาน

๔. มหาเรารวะ นรกขุมนี้ก็มีงูรุรุ แต่เป็นชนิดที่ดุร้ายยิ่งกว่าในขุมที่ ๓ คนผู้ซึ่งช่วงชิงมรดกจากทายาทที่ถูกตองตามกฎหมายเพื่อประโยชน์สุขส่วนตนยอมจะถูกงูรุรุหอมลอมและชบกัดให้ได้รับความทุกข์ทรมาน

๕. กุมภีปากะ เป็นนรกที่ลงโทษผู้ซึ่งฆ่าและผู้ซึ่งรับประทานนกและสัตว์ทั้งหลาย นรกขุมนี้มีหม้อใบใหญ่บรรจุน้ำมันที่เคี่ยวพลาณ บริวารของพระยมจะผลักคนบาปเหล่านั้นลงไปใต้น้ำมันร้อน และจะได้รับความทุกข์ทรมานอยู่นานเท่าจำนวนชนที่ปรากฏบนตัวนกและสัตว์ทั้งหลายที่เขาได้ฆ่าและรับประทาน

๖. กาลสูตร (ยมสูตร) เป็นนรกที่ร้อนจัด ผู้ซึ่งไม่เคารพนับถือบิดามารดา และผู้มีอาวุโสทั้งหลาย จะถูกเหวี่ยงลงไปนรกขุมนี้

๓. อสิปัทระ นรกขุมนี้มีไว้สำหรับคนบาปที่ละเลยหน้าที่ของตนและแย่งชิงหน้าที่ของผู้อื่นมาปฏิบัติจะถูกบริวารของพระยมโอบกวดแฉซึ่งทำด้วยเหล็กคมเหมือนอินมิต และเมื่อเขาวิ่งหนีเขาจะล้มทับก้อนหินและหนามแหลม และถูกแทงด้วยใบมีด

๔. สุกรมูชะ กษัตริย์ผู้ซึ่งละเลยหน้าที่ของ และกษัตริย์ราษฎรโดยการปกครองที่ไม่เป็นธรรม จะถูกลงโทษในนรกขุมนี้และจะถูกขยี้ให้ละเอียดด้วยการโอบ

๕. อันทฎปะ คือ นรกสำหรับลงโทษผู้ที่ก่อก่อพรหัตถ์ เทพเจ้า และคนยากจน คนบาปเหล่านี้จะถูกสคว่ำที่ดูร้ายมากมายเช่น เสือ หมี นกอินทรี เขี้ยว งู แมลงป่อง เป็นต้น ทำร้ายให้ได้รับความเจ็บปวด

๑๐. กฤมิโกษณะ พรหัตถ์ที่เลวทรามผู้ซึ่งรับประทานอาหารโดยมิได้บูชา เทพเจ้าและอาศัยคนทุกระดับมีเกียรติจะถูกเหวี่ยงลงไปนรกขุมนี้ ซึ่งอยู่ไกลออกไปหนึ่งแสน โยชน์ หนอนต่าง ๆ แมลงต่าง ๆ และงูต่าง ๆ จะไชบ้าง ต่อยบ้าง กัดบ้าง และกินคนบาปเหล่านี้เป็นอาหาร

๑๑. ตัปตมูรติ (Taptamūrti) โกรธก็ตามผู้ซึ่งปล้นหรือขโมยทอง เพชร พลอย เครื่องประดับหรือเงิน จะตกนรกขุมนี้ ซึ่งทำด้วยเหล็กร้อนจัดอยู่เสมอและมีเปลวไฟสีแดง

๑๒. ศาลมลี (Śālmali) นรกขุมนี้มีไว้สำหรับชายและหญิงผู้ซึ่งร่วมกัน ประท้วงการผิดประเวณี นรกขุมนี้ทำด้วยเหล็กซึ่งถูกเผาไฟจนร้อนเป็นสีแดงจัด คนบาป จะถูกบังคับให้กอดเหล็กที่ร้อนนั้น และถูกบริวารของพระยมโอบทางคานหลัง

๑๓. วัชรกันธกาศาลี (Vajrekantakasāli) นรกขุมนี้มีไว้สำหรับ ลงโทษคนผู้ซึ่งทำการร่วมประเวณีผิดธรรมชาติ เช่น มนุษย์กับวัวและสัตว์อื่น ๆ ๗ นรก ขุมนี้ผู้ทำผิดจะถูกบังคับให้กอดรูปปั้นที่ทำด้วยเหล็กซึ่งมีเข็มอยู่รอบ ๆ

๑๔. ไวครณี (Vaitarānī) นรกขุมนี้มีไว้สำหรับกษัตริย์ผู้ซึ่งฝ่าฝืนกฎ เกณฑ์และธรรมเนียมแต่โบราณ และผู้กระทำความผิดประเวณี แม่น้ำไวครณีเป็นแม่น้ำซึ่งเต็ม

ไปค้ำยสิ่งที่ยับถายออกมาของมนุษย์ เช่น ปัสสาวะ เลือด ผม กระจก เล็บ เนื้อสด ๆ ไขมัน และของสกปรกทุกชนิด มีสัตว์ชนิดต่าง ๆ อยู่ในแม่น้ำนี้ คนบาปจะถูกสัตว์ร้ายใน แม่น้ำรุมล้อมและขบกัดและตองกินของสกปรกเป็นอาหาร

๑๕. ปุโยทกะ (Pūyodaka) มีบอมบรจุสิ่งโสโครกได้แก่ ปัสสาวะ เลือด เสมหะ เป็นต้น พรหมณ์หรือโอรกก็ตามที่ร่วมประเวณีกับหญิงที่มีสกุลต่ำกว่าอัน เป็นการชัคค่อประเพณี ผู้นั้นจะถูกเหวี่ยงลงมายังนรกขุมนี้

๑๖. ปรานโรธะ (Prānarodha) นรกขุมนี้สำหรับลงโทษพรหมณ์ผู้ซึ่ง มาสัตว์ บริวารของพระยมจะตักแซนและซา

๑๗. วิศสนะ (Viśasana) นรกขุมนี้มีไว้สำหรับทรมานผู้ซึ่งกระทำโยคะ ภัยการฆ่าวัว เพื่อจะอวดความมั่งคั่งและความโอ้อาของตน เขาเหล่านั้นจะต้องถูกบริวาร ของพระยมเขี่ยนตี

๑๘. ลาลาภกษะ (Lālābhakṣa) นรกขุมนี้มีไว้สำหรับคนที่หมกมุ่นใน กามคุณ โดยให้ภรรยาคลื่อนน้ำกามของเขา จะตกนรกขุมนี้ ซึ่งเป็นทะเลของน้ำกาม คนบาปจะถูกบังคับให้ผู้นั่งในทะเลนี้และกินน้ำกามเป็นอาหารอย่างเดียว

๑๙. สารเมยาศนะ (Sārameyāsana) ผู้ที่วางเพลิง ใดยาพิษใน อาหาร ผาตกรรมเป็นหมู่ ท้าลายประเทศ เป็นต้น พวกนี้จะถูกเหวี่ยงลงไปนรก ขุมนี้ ณ ที่นี้มีเนื้อสด ๆ ของสุนัขเท่านั้นที่จะหากินได้ มีสุนัข ๓๐๐ ตัว ทุกตัวร้ายเท่า ๆ กับเสือดาว สุนัขเหล่านี้จะเข้าทำร้ายคนบาปและฉีกเนื้อออกเป็นชิ้น ๆ

๒๐. อวีจี (Avīci) คือนรกของผู้ที่ทำผิดด้วยการเป็นพยานเท็จ สบดเท็จ หรือใช้ชื่อปลอม คนบาปจะถูกโยนจากภูเขาสองถึง ๑๐๐ โยชน์ นรกขุมนี้จะสั้นอยู่เสมอ เหมือนมหาสมุทรที่เต็มไปด้วยคลื่น คนบาปจะถูกลูกคลื่นกระแทกจนแตกกระจายเป็นฝุ่น

๒๑. อยปานะ (Ayahpāna) พรหมณ์ กษัตริย์และไวศยะ ผู้ซึ่งตามใจ ตัวในการค้ำน้ำโสมและสุรา เป็นต้น จะตกนรกขุมนี้ และจะถูกบังคับให้ค้ำน้ำเหล็กหลอม

๒๒. กษารกรรทมะ (Kṣāraḥardama) ผู้ซึ่งถูกลูกคนในตระกูลขุนนาง จะตกนรกขุมนี้ และจะถูกบริวารของพระยมจับโยกโยให้หัวห้อยลง แล้วทรมานด้วยวิธีต่าง ๆ

๒๓. รักษโษภักษะ (Rakṣobhakṣa) คือ นรกสำหรับผู้กินเนื้อสัตว์ สิ่งที่มีชีวิตทั้งหมดที่เขาได้ฆ่าตายมาก่อนจะมาถึงนรกขุมนี้ก่อน สัตว์เหล่านี้จะมารวมกันเพื่อทำร้ายบาง กัดบาง หรือขย้ำผู้ที่ทำบาป

๒๔. สูลโปรตะ (Sūlaprota) คนผู้ซึ่งฆ่าผู้อื่นด้วยการหลอกลวงหรือการทรยศด้วยอาวุธเช่น สามง่าม เป็นต้น จะตกนรกขุมนี้ และจะถูกบริวารของพระยมมัดไว้บนสามง่าม ทุกข์ทรมานด้วยความหิวกระหาย

๒๕. ดัณฑสุกะ (Dandasūka) ผู้ที่ฆ่าเพื่อนร่วมโลกจะตกนรกขุมนี้ และจะถูกสัตว์ป่าที่ดุร้ายนานาชนิดขบกัด

๒๖. วาโรธะ (Vatarodha) นรกขุมนี้มีไว้สำหรับผู้ซึ่งฆ่าสัตว์ที่อยู่ตามยอดเขา ในป่าทึบ ในโพรงไม้ เป็นต้น เขาจะถูกทรมานด้วยไฟ ภูเขาพิษและอาวุธเหมือนอย่างที่เขาได้ทรมานสัตว์อื่น ๆ ในขณะที่เขายังมีชีวิตอยู่

๒๗. ปรรยวารรทณะ (Paryāvartanaka) ใครก็ตามที่ปฏิเสธที่จะให้อาหารแก่คนที่มาขออาหารมือสุดท้ายของวัน และกระทำทารุณต่อเขาจะตกนรกขุมนี้และจะถูกทรมานด้วยการแทงจนกระทั่งลูกนัยน์ตาทะลัดักออกมา

๒๘. สูจิมุขะ (Sūcimukha) คนที่มีทริฐีและตระหนี่ไม่ยอมให้เงินแม้แต่ในสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และคนที่ยืมเงินผู้อื่นแล้วไม่ยอมให้คืนให้ จะตกนรกขุมนี้ และถูกแทงด้วยเข็มทั่วตัว

ลักษณะของความผิดและผลของความผิดนั้น ๆ มีเรื่องเล่าในลิงคปุราณะ
เรื่องหนึ่ง พระยมเป็นผู้อธิบายสาเหตุของผลกรรมด้วยพระองค์เอง ดังมีรายละเอียด
ว่า

มีพระเจ้าแผ่นดินพระองค์หนึ่งพระนามว่า พระเจ้าภูวเนศ (Bhūvaneśa)
พระองค์ท้าวสวคและบุชชาเทวะหรือผู้อื่นนอกจากพระองค์ผู้เดียว มีพราหมณ์คนหนึ่งชื่อ
หริมิตร (Harimitra) มีความภักดีต่อพระวิษณุ และบวงสรวงพระวิษณุด้วยอาหารต่าง ๆ
และเนยใสเสมอ ๆ และเมื่อพระเจ้าภูวเนศทรงทราบได้รับทรัพย์สินสมบัติของพราหมณ์และ
เนรเทศพราหมณ์ออกจากแว่นแคว้นของพระองค์ ต่อมาเมื่อพระเจ้าภูวเนศสิ้นพระชนม์
ก็ได้ขึ้นสวรรค์ แต่พระองค์ทรงได้รับความทุกข์ทรมานเพราะพระองค์หิวและกระหาย
ตลอดเวลา วันหนึ่งพระองค์ตามพระยมว่า เป็นเพราะบาปอันใด พระยมตอบว่า

...ผลแห่งบาปที่พระองค์ได้กระทำต่อหริมิตรผู้บูชาวาสุเทวะ ถูกอนราช
พระองค์จึงมีอาการหิวและกระหายตลอดเวลา เป็นความโง่เขลาของ
พระองค์เองที่กระทำเช่นนั้น...

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย